

Moss kommune
Postboks 175
1501 Moss

Tilbakemelding på varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold- Moss kommune

Vi viser til oversendelsen datert 01.07.2021 knyttet til ovennevnte. Planens hovedmålsetting er å styrke natur- og artsmangfoldet og ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning.

Fiskeridirektoratet

Fiskeridirektoratet er myndighetenes rådgivende og utøvende organ innen fiskeri- og havbruksforvaltning i Norge. Vår oppgave når det gjelder arealforvaltning er å sikre eksistens og utviklingsmuligheter for marine næringer - herunder ivaretagelse av marint biologisk mangfold - ved å tilstrebe en balansert og bærekraftig utnyttelse av kystsonen.

Innspill til planprogrammet

Mål og rammer

Fiskeridirektoratet region Sør finner det positivt at Moss kommune har fokus på at tapet av naturmangfoldet skal stanses. I forslaget vises det til at kommunen skal ha en kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak.

Moss kommune ønsker først og fremst å unngå negativ påvirkning på naturmiljøet, deretter avbøte, restaurere og i siste instans kompensere. Videre fremgår det at planprogrammet skal sees i sammenheng med både kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel ved neste rullering. I det videre arbeidet med Naturmangfoldsplanen skal kommunen se på koblinger mot FNs naturpanel, herunder fokus på bedre arealforvaltning og restaurering av natur, FNs bærekraftsmål og nasjonale mål.

Moss kommune henviser også til nasjonale miljømål, Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv, sentrale lovverk, regionale- og kommunale føringer i forbindelse med arbeidet med planen.

Fiskeridirektoratet finner det positivt at Moss kommune har fokus på helhet i forbindelse med planarbeidet. Etter vår vurdering vil dette perspektivet også kunne legge gode rammer for å konkretisere og operasjonalisere hvilke strategier og tiltak som vil være relevante for kommunen jobbe henimot.

Som kommunen selv viser til er det mange interesserer som skal fungere side om side i ytre Oslofjord herunder samferdsel, friluftsliv, næringsliv og privat matauke.

Utviklingstrekk og utfordringer

Moss kommune er spådd fortsatt vekst noe som vil medføre økt press på arealer. I denne sammenheng trekkes bruk av friluftsområder frem som en målkonflikt hvor hensynet til folkehelsen kan fortrenge hensyn til naturmangfold. Det vises i denne forbindelse til at det er vesentlig å ha god kunnskap om hvilke naturverdier som finnes, samt at det avsettes ressurser til å forvalte disse.

Behov for utredninger

Fiskeridirektoratets karttjeneste Yggdrasil <https://portal.fiskeridir.no/plan> viser at det er registrert flere marine naturtyper i sjøområdene rundt Moss. Her finnes ålegras klassifisert som svært viktig, altså av nasjonal interesse å ivareta samt nasjonalt viktige bløtbunnsområder.

Videre er det registrerte gyteområder og gytefelt som må sees i sammenheng med gruntvannsområder, herunder ålegras og bløtbunn. I tillegg til oppvekst/beiteområder for hummer, torsk, hyse og lyr. Det er også registrert flere låssettingsplasser i kommunen, rekefelt og fiskeplasser hvor det benyttes passive redskap.

Ålegras har stor betydning som leverandør av viktige økosystemtjenester. De kjennetegnes av stor biologisk produksjon og er viktige oppvekst- og beiteområder for blant annet torsk og andre fiskearter, som igjen er viktige for både yrkes- og fritidsfisket langs kysten. Ålegresset er samtidig sårbart for utbygginger i strandsonen og særlig utsatt for menneskelig aktivitet, og det bør unngås mudring ved eller nær ålegressenger. Summen av mange små inngrep medfører dessverre et sterkt press på ålegrasengene våre.

Naturtypen **bløtbunn** er svært viktige i en større økologisk sammenheng.

Gruntvannsområder med bløtbunn har stor betydning som beiteområder for fugl og fisk og levested for akvatiske organismer. Et stort antall arter er å finne i bløtbunnsområder i strandsonen og biologisk produksjonen i vannmassene er ofte høy. Disse artene utgjør en viktig del av næringskjeden. Bløtbunnsarter er i hovedsak stasjonære og påvirkes av faktorer direkte på de stedene hvor de befinner seg. Naturtypen er derfor også en viktig miljøindikator og inngrep som mudring vil kunne endre produktiviteten i bløtbunnsområder.

Grunne sjøområder med ålegras og bløtbunn er begrenset og utsatte naturtyper langs kysten i Sør-Norge. Det er derfor viktig at de som er igjen tas vare på. En bærekraftig forvaltning av kystområdene tilsier altså at man bevarer soner med verdifull eller høy biologisk produksjon i sjø. Slike hensyn bør vektlegges sterkt opp mot hensynet til utøvelse av båt- og friluftsliv.

Registeringene som fremgår av Fiskeridirektoratets kartverk hentes fra Miljødirektoratet, men disse er ikke av nyere dato. Vi henstiller derfor til kommunen om å gjennomføre nye kartlegginger av kyst og sjøområder hvor det planlegges utbygginger og/ eller øvrige tiltak. Behov for kartlegging av sjøområdene er også noe Moss kommune viser til: *«Vi har et mer grovmasket kunnskapsgrunnlag om naturmangfoldet i sjø enn det vi har på land. Vi har stort behov for å undersøke nærmere, både sårbare arter og naturtyper, forekomst av fremmede arter og naturområdenes kvalitet mtp. renhet. Dette er spesielt viktig ettersom sjøområdene våre er under stort press allerede og kan bli mer interessant for nye typer næringsinteresser fremover.»*

Naturen er i konstant endring og det vil derfor være vesentlig å legge et oppdatert kunnskapsgrunnlag til grunn i forbindelse med det videre arbeidet.

Ivaretagelse av marint biologisk mangfold

Det må være et mål at marint biologisk mangfold, som nevnt ovenfor, generelt sett ikke skal berøres negativt. Mudring, dumping, utfylling og sprenging i sjø vil alltid kunne påvirke miljøet. En typisk konsekvens av slike tiltak er at sediment blir virvlet opp og spredd, noe som kan føre til både spredning av miljøgifter og nedslamming av naturverdier. For å unngå negativ påvirkning må det derfor i minst mulig grad foretas mudring, dumping, fylling og sprenging i sjø.

Ivaretagelse av naturverdier, herunder marint biologisk mangfold, er spesielt viktig ved planlegging av hytte- og boligtomter i nærheten til sjø, lokalisering og utbygging av småbåthavner, havneanlegg, næringsområder og vann- og avløpsnett. Videre er Fiskeridirektoratet opptatt av at sjøbunnen i minst mulig grad påvirkes og beslaglegges. Alle typer rør, ledninger og kabler som fordrer bruk av sjøbunnen bør, så langt det er mulig, legges samlet. Tiltakene må sees i sammenheng med verdien og bruken av områdene, slik at man i størst mulig grad unngår berøring med marine naturtyper, skader på marint biologisk mangfold, og minimaliserer potensialet for konflikt med fiskeri- og havbruksaktiviteter. Så langt det er mulig bør det tilstrebes å samle slike tiltak, etablere «hovedtraseér» på bunnen og formulere bestemmelser og retningslinjer for hvordan slike tiltak skal planlegges og utføres på best mulig måte.

Forsøpling og forurensing

Moss kommune viser til at det er viktig å få en bedre forståelse av hvor stort problem med forsøpling av vassdrag og sjø er, og hvordan kommunen kan hindre dette. I tilknytning til dette temaet ber vi Moss kommune vurdere om det kan være aktuelt å utarbeide en tiltaksplan mot plast- og marin forsøpling som har fokus på lokale tiltak og gjeldende regelverk. En slik plan kan sees i sammenheng med avfallshåndteringen i kommunen og hovedplan for avløp og vannforsyning. Dette for på best mulig måte å forhindre at avfall, inkludert mikroplast, slippes ut sammen med avløpsvann og overvann til det marine miljøet. En tiltaksplan mot plast og marin forsøpling vil også

kunne bidra til nå delmål innen FNs bærekraftsmål. Som kommunen også viser til er marin forsøpling og mikroplast er en stor avfallsutfordring og en trussel mot livet i havet.

I denne sammenheng ønsker vi i tillegg å påpeke at alle kystkommuner bør ha en strategi for lokalisering og utbygging av småbåthavner. Fiskeridirektoratet ønsker at småbåthavner plasseres der de forårsaker minst mulig negativ påvirkning på miljøet og at båtplasser blir samlet på færre og større anlegg fremfor å belaste mange områder. Konkret innebærer det å plassere småbåthavner på dypere vann og der det i minst mulig grad er nødvending å foreta fysiske inngrep i naturen som, mudring, sprenging, utfylling, bygging av moloer, anlegging av bølgedempere osv.

Småbåthavner medfører økt belastning på miljøet som følge av utslipp av drivstoff, olje og miljøgifter fra båtene mens de ligger på sjøen. Videre kan stoffene som brukes i båtpussen være miljøskadelige, fordi de frigis til naturen når båtskroget skrapes eller spyles. Båtvedlikehold kan dermed føre til forurensing i småbåthavner. I denne forbindelse minner vi om at småbåthavnene har plikt til å sørge for at avfall og farlig avfall håndteres miljømessig forsvarlig, og til å sørge for at virksomheten ikke skader miljøet. Dette innebærer at alle småbåthavner må ha systemer som sørger for at restavfall og farlig avfall håndteres forskriftsmessig.

Restaurering og avbøtende tiltak

Moss kommune ønsker å få en oversikt over hvilke marine områder som er aktuelle for restaurering: *«Vi vet at forurensning og forsøpling skader havbunnen og økosystemene, men omfanget og mulighetsrommet for å rette opp skadene må kartlegges bedre.»*

Fiskeridirektoratet region Sør finner positivt at Moss kommune har fokus på restaurering. Vi imøteser alle tiltak som vil bidra til å ivareta det marine livet i sjøen på en bærekraftig måte. I denne forbindelse henstiller vi til kommunen å innhente «ny kunnskap» for å kartlegge hvilke avbøtende og kompensierende tiltak som kan være aktuelle, samt hvilke muligheter som finnes for reetablering og økning av marint biologisk mangfold¹.

Fiskeridirektoratet region Sør vil peke på at mat fisket eller sanket fra sjøen som oftest er både økologisk, sunn og kortreist, og at ivaretagelse av marint biologisk mangfold er en forutsetning for fortsatt utnyttelse av sjøen som helsebringende og bærekraftig matfat.

Avsluttende kommentar

En kommunedelplan for naturmangfold vil kunne gi gode føringer for hvordan ivareta hensynet til viktige naturverdier, og være et godt utgangspunkt for innarbeidelse i kommuneplanens arealdel. Arealplaner har som regel stort fokus på hvilke områder som kan avsettes til ulike typer utbygging, men mindre fokus på bevaringsverdige arealer. Ved å samle kunnskap om naturverdier av nasjonal, regional og lokal betydning

¹ Landskapsarkitekt Elin Tanding Sørensen, tilknyttet NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet), har blant annet utarbeidet en restaureringsrapport knyttet til dette temaet for Bærum kommune.

gir det et viktig bidrag til grundig interesseavveining i etterfølgende arealplanprosesser. Fiskeridirektoratet anser at det er viktig å se nødvendig og relevant sammenheng mellom bruk av land og sjø i kommuneplanarbeidet, slik at vi får best mulig forutsigbar utvikling og mulighet for å unngå arealkonflikter.

Vi ønsker Moss kommune lykke til og Fiskeridirektoratet region Sør bidrar gjerne med sin kompetanse i det videre planarbeidet, eksempelvis som deltager i de planlagte informasjons- og medvirkningsmøtene.

Med hilsen

Erik Ludvigsen
seksjonssjef

Lena Longva-Stavem
rådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og sendes uten håndskreven underskrift.

Mottakerliste:

Moss kommune	Postboks 175	1501	Moss
--------------	--------------	------	------

Kopi til:

Kystverket	Postboks 1502	6025	ÅLESUND
Statsforvalteren i Oslo og Viken	Postboks 325	1502	MOSS
Østfold Fiskerlag	Postboks 22	1561	LARKOLLEN

Naturvernforbundet
i Østfold

NJFF
Østfold

Moss kommune
post@moss.kommune.no

Sarpsborg, 31/8-2021

Denne uttalelsen er skrevet på vegne av DNT Vansjø, Naturvernforbundet i Østfold, Norges Jeger- og Fiskerforbund Østfold, Norsk Ornitologisk Forening Østfold og Østfold Botaniske Forening.

Høringsuttalelse fra Forum for natur og friluftsliv Østfold

Planprogram for kommunedelplan for naturmangfold

Forum for natur og friluftsliv Østfold er et samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner i Østfold, og vi takker for muligheten til å uttale oss når Moss kommune skal utarbeide kommunedelplan for naturmangfold.

Vi er veldig glade for at kommunen starter dette arbeidet, det viser at dere tar natur- og klimakrisen på alvor. Moss kommune har mye verdifull natur, men næringsutvikling og befolkningsvekst gjør at det stadig er press på naturområder. Å ha kunnskap om hva man har er essensielt for å kunne forvalte naturen best mulig.

Vi synes planprogrammet er oversiktlig, men ønsker å tilføre noen punkter som vi mener bør vurderes med i planen.

Den største årsaken til tap av biomangfold er ifølge FNs Naturpanel **arealendringer**.

Planprogrammet bør derfor si noe om

- Arealnøytralitet som mål? Dette bør også løftes som mål når kommuneplanens arealdel skal rulleres.
- Ikke bare ha fokus på naturtyper og arter som er sjeldne nasjonalt (regionalt), men også naturtyper og arter som er sjeldne lokalt og som kan gå tapt.
- Vi mener at planen også bør si noe om hvordan man kan unngå konflikter mellom bruk og vern av natur. Med økende friluftslivsaktivitet i bynære områder kan det bli konflikt mellom tilgjengelighet for variert friluftsliv og bevaring av sårbar natur/naturmangfold. Hvilke kriterier skal benyttes i slike avveininger?

Samarbeidsnettverk mellom natur- og friluftslivsorganisasjoner
ostfold@fnf-nett.no | Oscar Pedersens vei 39, PB 220, 1702 Sarpsborg | 98 62 41 69
organisasjonsnummer 917 044 066 | www.fnf-nett.no/ostfold

- Store samferdselsprosjekter og boligbygging kan være med å fragmentere naturområder. Derfor er det viktig å kartlegge og kartfeste hvilke vilttrekk som er viktige slik at leveområder for vilt beholdes mest mulig intakt. Aktiv bruk av PBL for å verne arealer som er særlig verdifulle lokalt, ikke bare bruke PBL til utbyggingsformål.
- I følge forskning.no er slitasje på bildekk en av de største kildene til mikroplastforurensning til hav og vassdrag. Dette er viktig å ha i bakhodet når man planlegger samferdselsprosjekter og renseløsninger.
- Mudring av småbåthavner er svært vanlige inngrep, og mange steder er sjøbunnen forurensset. Det er Statsforvalteren som er myndighet her når tillatelse skal gis, men kommunen må også ta sitt ansvar og sørge for at disse tiltakene blir sett på i lys av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden. Det gjelder også ved etablering av eventuelt nye anlegg.

Opparbeidet kunnskap må bli lett tilgjengelig, også for gjenbruk i fremtiden. Dette gjøres best ved å sørge for at naturinformasjon inngår i nasjonale/globale databaser eller nasjonale nettsteder. Artsfunn bør inn i Artskart (f.eks. via tjenesten Artsobservasjoner) slik at informasjon lett kan gjenbrukes. Det er bare her at arters forvaltningsstatus automatisk blir oppdatert som rødliste- og fremmedartsstatus.

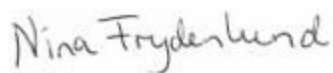
For at planen skal ha verdi for allmenheten også, så bør den være så lett som mulig å bruke. Vi legger ved lenke til en plan som er i et digitalt format, som gjør den enkel og tilgjengelig. Dette bare til inspirasjon:

[Naturvårdsprogram för Jönköpings kommun 2019 \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Vi ønsker Moss kommune lykke til med planarbeidet og bidrar gjerne ved senere anledning.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Østfold

Nina Frydenlund
Koordinator
FNF Østfold

Felles svar fra «Mosseskogens venner» og «Kambo Vel» – Varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold

Vi vil begynne med å gi honnør til formannskapet i Moss som har vedtatt oppstart av planarbeid for kommunedelplan for naturmangfold og å legge planprogram for planen ut på høring. Klimaendringer og bortfall av biologisk mangfold er to av vår tids største utfordringer og trusler. Det er av stor betydning at kommunene tar dette på største alvor slik Moss kommune gjør, ikke minst er det viktig at man etter å ha utarbeidet en best mulig kommuneplan på dette også gjør hva man kan for at planene blir fulgt opp og realiserte.

Ofte har kommuneplaner et noe mindre 'perspektiv' enn denne kommuneplanen, dette er jo en tematikk som er global og det kan derfor kanskje være en utfordring hvordan lokale Vel-foreninger og andre lag/foreninger skal ha sin inngripen. Vi har valgt i dette høringssvaret å mest fokusere på lokale forhold (Kambo-Mosseskogen) og tema hvor vi kan spille en rolle.

Generelt

I utkast til planprogrammet ser vi at planene er forankret i mange sentrale konvensjoner, utredninger og lover både på internasjonalt og nasjonalt nivå. Selv om mange svært tidlig så truslene for bortfall av biologisk mangfold var det vel Rio-konvensjonen fra 1992 (FN) som virkelig satte dette på sakskartet. Som en forløper til dette la Brundtland-kommisjonen (FN) fram sin sluttrapporten 'Vår felles framtid', det var i denne rapporten at begrepet 'bærekraftig utvikling' ble brukt for første gang. FNs naturpanel (IPBES) [gav ut en hovedrapport i 2019](#) der de slår fast at det er fem hovedgrunner til at naturmangfoldet er truet (alle hovedgrunnene er menneskeskapte): (1) Endret arealbruk, (2) Direkte utnyttelse av arter, (3) Klimaendringer, (4) Forurensing og (5) Spredning av fremmede, skadelige og aggressive arter til nye områder. Kanskje kan disse godt dokumenterte punktene også være med å strukturere planarbeidet?

I det videre planarbeidet, hvor mye veksel kan Moss kommune trekke ut av eventuelt andre kommuners arbeid med tilsvarende kommuneplaner, eller kanskje er vår kommune veldig tidlig ute med dette?

Hvordan våre foreninger kan bidra

Dere skriver «ved å sende ut planprogrammet på høring og kunngjøre planoppstart, gir vi muligheten til å komme med innspill til hva planen bør inneholde samt hvordan man ønsker å medvirke til planen». I stor grad ser vi at det er to av de fem hovedpunktene for trusler mot naturmangfoldet som våre foreninger har vært og ønsker videre å være aktive med:

1. **Endret arealbruk.** 'Kambo Vel' har i mange år jobbet for at Mosseskogen skulle bevares som natur- og rekreasjonsområde. Dette er også hovedårsaken til at foreningen 'Mosseskogens venner' har blitt dannet. Disse to foreningene har både

samlet kunnskap om biologisk mangfold på Kambo og Mosseskogen og drevet utstrakt informasjon om dette gjennom publiseringene:

- Båtvik, Jan Ingar I., 2008. Biologisk inventering av Mosseskogen mellom Kambo og Moss by, Moss kommune. Rapport til Kambo vel.
- Røsok, Øystein, 2008. Naturtypelokaliteter i Mosseskogen, Moss kommune. Biofokus-rapport 2008.
- Brandsæter, Lars Olav; Urdal, Solveig Haug; Westby, Bjørn; Eriksen, Knut Werner og Andersen, Ernst Skønberg, 2017. Mosseskogen – Kambo, fra Mossefossen til fylkesgrensa. Geologien – Fornminner – Naturen – Den verneverdige skogen – Stedshistorie – Rekreasjonsområdet. 368 s.

Våre foreninger ønsker å videreføre dette arbeidet både gjennom nye studier/undersøkelser og det å informere kommunens innbyggere gjennom foredrag, vandringer og annet om artsrikdommen i dette området.

Styrket vern av strandsonen. Også Mosseregionens langstrakte sjønære områder representerer en viktig og populær ressurs for naturmangfold og rekreasjon. Mosseskogens venner og Kambo Vel ber spesifikt om at det i planarbeidet settes av tilstrekkelig med ressurser til arbeidet med styrket vern av strandsonen. De statlige planretningslinjene for Oslofjorden bør synliggjøres og implementeres i det lokale planarbeidet.

2. **Spredning av fremmede, skadelige og aggressive arter til nye områder.** Vi ser i planutkastet at det står «*Vi har i flere år evaluert trusselbildet som fremmede, invaderende arter utgjør, og satt inn noen tiltak der man har vurdert at det har størst nytte. Det er likevel fornuftig å ta en fot i bakken rundt fremmede arter og se om innsatsen skal justeres eller trappes opp*». Vi er enige at aktiviteten bør evalueres men vil også meddele at behovet for målrettet bekjempelse kanskje er større enn noen gang.
- Spesielt 'Mosseskogens venner' har vært aktive de siste årene på både å melde om nye funn og initiere aktivitet for å stoppe spredning. I forbindelse med vegutbygging og annen entreprenør-virksomhet har vi sett og rapportert at fremmede plantearter har blitt spredt gjennom bruk av infiserte jordmasser. Blant annet har vi rapportert til Bane NOR om spredning av de store slirekneartene (*Reynoutria/Fallopia* sp.) og andre fremmede arter ved anleggsveien gjennom Mosseskogen. Bane NOR har igangsatt bekjempelse som et resultat av dette.
- Vi har hatt og har et svært godt samarbeid med Moss kommune både ved kartlegging av fremmede arter og tiltak for å sanere disse. Dette samarbeidet er styrket gjennom samarbeid med NMBU og NIBIO på Ås. Eksempler på aktivitet her er:
 - o NMBU studenter har gjennom prosjektoppgaver gjort kartleggingsarbeid på Kambo og laget planer for bekjempelse. Kommunen har i ettertid ansatt studenter for å følge opp arbeidet.

- NMBU student gjør sin masteroppgave med forsøk og støtte fra Moss kommune med nye metoder for bekjempelse av de store slirekneartene.
- Kambo Vel har tidligere hatt foredragsholdere (åpen fagkveld) fra NMBU/NIBIO på biologien og bekjempelse av den fremmede arten brunskogsnegl. Slike åpne foredrag for kommunens innbyggere ønsker vi å fortsette med, det er nok slik at folk flest verken kjenner alvorlige fremmede arter (både planter og dyr) på utseende eller hvordan de best kan bekjempes.
- Kanskje kunne vi være med å starte opp et stort 'case-studie' på Kambo i samarbeid med Moss kommune og NMBU/NIBIO med formål å bekjempe de viktigste fremmede artene her? Det å trekke lokalbefolkningen med ville være et viktig aspekt her.

Kambo / Mosseskogen, 31. august 2021

Med vennlig hilsen

Mosseskogens venner v/

Solveig Haug Urdal
Knut W. Eriksen
Ernst S. Andersen
Lars Olav Brandsæter

Kambo Vel v/

Arno Rasmussen (leder)

KYSTVERKET

Moss kommune
Postboks 175
1501 Moss

Deres ref.:
20/15566-5-CHBR

Vår ref
2021/7354-3

Arkiv nr

Saksbehandler
Aase Kristin Eikenæs
Marthinsen

Dato
30.08.2021

Uttalelse til varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram - kommunedelplan for naturmangfold - Moss kommune - Viken fylke

Vi viser til brev av 01.07.2021 vedrørende oppstart av planarbeid for kommunedelplan for naturmangfold samt høring av planprogram.

Formålet med planen er å styrke natur- og arts mangfoldet og ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning.

Kystverkets ansvar

Kystverket er en nasjonal etat for kystforvaltning, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning og jobber for en effektiv og sikker sjøtransport gjennom å ivareta transportnæringens behov for framkommelighet og effektive havner. Kystverket deltar i planmedvirkning og utøver myndighet etter havne- og farvannsloven.

Formålet med havne- og farvannsloven (2019) er å fremme sjøtransport som transportform og legge til rette for effektiv, sikker og miljøvennlig drift av havn og bruk av farvann, samtidig som det skal tas hensyn til et konkurransedyktig næringsliv. Videre skal loven ivareta nasjonale forsvars- og beredskapsinteresser.

Innspill fra Kystverket

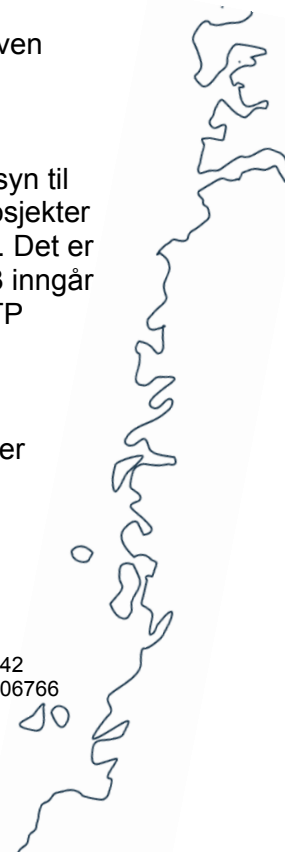
Havne- og farvannsloven gir Kystverket ansvaret for utbedringer i farvannet av hensyn til sikkerhet og framkommelighet for den alminnelige ferdselen. Kystverkets farledsprosjekter finansieres gjennom Nasjonal Transportplan i likhet med de andre transportetatene. Det er behov for å utbedre farleden til Moss havn. I regjeringens forslag til NTP 2022-2033 inngår prosjektet i kategorien «mindre farvannstiltak». Basert på regjeringens forslag til NTP planlegger Kystverket å gjennomføre Innseiling Moss i første seksårsperiode.

Det går fram av forslag til planprogram at det er behov for mer kunnskap om sjøområdene. For farledsprosjektet innseiling Moss pågår det for tiden undersøkelser knyttet til reguleringsplanarbeidet, herunder utredninger knyttet til naturmangfold. Utredningen kan være et bidrag til økt kunnskap om sjøområdet i Moss kommune.

Sentral postadresse: Kystverket, postboks 1502,
6025 ÅLESUND

Telefon: 07847
E-post: post@kystverket.no
Internett: <https://kystverket.no>

Org.Nr.: 874783242
Bankgiro: 7694 05 06766

Kystverket har for øvrig ingen vesentlige merknader til igangsettingen av planarbeidet for naturmangfold i Moss kommune.

Med hilsen

Tor Vidar Olsen
fungerende avdelingsleder

Aase Kristin Eikenæs Marthinsen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Eksterne kopimottakere:

Fiskeridirektoratet
Statsforvalteren i Oslo og Viken

Postboks 185 Sentrum
Postboks 325

5804 BERGEN
1502 MOSS

Til: Moss Kommune

Moss, 30.8.2021

SAK: Varsel om oppstart av planarbeid for kommunedelplan for naturmangfold

Vi viser til brev fra Moss kommune av 1.07.2021 angående oppstart av planarbeid for kommunedelplan for naturmangfold, og takker for invitasjon til innspill til planprogrammet.

Foreningen Landskapsvernets Venner – Jeløy har følgende innspill til planen:

Å ta vare på naturmangfoldet er et svært viktig anliggende, både nasjonalt og lokalt. Vi støtter derfor kommunens gode og ambisiøse målsettinger med planprogrammet, og er glad for at dette planprogrammet vi bli fremmet som en kommunedelplan. Etter vår oppfatning er planprogrammet grundig og gjennomarbeidet, og har tatt opp i seg mange elementer som er viktige for å nå disse målene.

Vi har følgende innspill til planprogrammet:

Generelle betraktninger

Vi er enige i at økt fokus og formidling av kunnskap er viktig for å stanse tap av naturmangfold, og støtter planprogrammets forslag om dette. Med økt fokus og kunnskap som virkemiddel, er det behov for en ny gjennomgang av forekomst av arter og naturtyper i Moss kommune. Likeledes er det behov for en grundig forståelse av hva som truer deres utbredelse og livskraftighet.

Det er imidlertid ikke bare nedbygging som utgjør et press på naturmangfoldet. Også bruken av friluftsområder kan bli en målkonflikt, der hensynet til folkehelsen kan fortrenge hensynet til naturmangfoldet, dersom dette ikke blir ivarettatt på en bærekraftig måte. Vi vil trekke fram følgende eksempler:

Søndre Jeløy Landskapsvernområde er et svært lite og sårbart område. Vi er bekymret for at forholdet mellom bruk og vern ikke blir tilstrekkelig tatt hensyn til, og at manglende bevissthet om dette forholdet derfor kan utgjøre en trussel for både arts mangfoldet og kulturlandskapet. Eksempler på dette er stor slitasje i området som følge av stor økning i antall besøkende. Særlige problemstillinger vi ønsker å trekke fram er:

- Utstrakt bruk av naturområdene i nærheten av Galleri F 15. Dette har etter vår oppfatning gått ut over både naturopplevelsen og arts mangfoldet. Vi vil trekke fram fargesterke bannere og kunstinstallasjoner som er plassert i landskapsvernområdet. Et konkret eksempel i år, er at det er gitt dispensasjon til at galleriet har fått satt opp en installasjon (hus) på en blomstereng på nedsiden av potetkjelleren til galleriet, en blomstereng som Moss kommune plantet som en eng for å ta vare på humler og sommerfugler.

- Utplassering av krakker og tilrettelegging i verneområdet på Søndre Jeløy. Vi vil rette oppmerksomheten mot det å tilrettelegge området mer mot et «parkanlegg».
- Økende aktivitet som «stolpejakt» har medført økende slitasje og utvidelse av stinettet, både som følge av gåing og sykling.
- Det uheldige ved at dispensasjon til bruk av Søndre Jeløy landskapsvernområdet i tider som er sårbare for arter, for eksempel tillatelse til at festivalen «Lyse netter» kan arrangeres midt i hekketiden.
- Med bakgrunn i arealforandringer har flere arter i dag svært reduserte bestander i Søndre Jeløy landskapsvernområde. Godkjent landbruksnæring som gressproduksjon er derfor uheldig for tilhørende biologisk mangfold i et kulturlandskap.
- For øvrige naturområder generelt:
- Tilrettelegging for økt bruk ved stier og skilting må ivaretas på en svært hensynsfull måte. Dette gjelder for alle naturområder der det ferdes mange mennesker, men særlig i verneområdene. Et trist eksempel er Orebukta på Jeløy, der stier og skilting krysser naturreservatet hvor det vokser en mengde rødlistede blomsterarter.
- Hogst tett inntil naturreservater utgjør en særlig trussel. Verneverdige naturområder, der både gamle trær, hekking og øvrig artsmangfold ligger til grunn for vernet, er ekstremt sårbart dersom det hogges helt inn til vernegrensen. Eksempel på dette er Bangtjernet på Jeløy og Botnertjernet i Rygge. I tillegg er hogst inntil andre viktige naturområder også av skade for artsmangfoldet og naturopplevelsen, et eksempel på dette er hogging av skog på Rosnes, Jeløy.

Ytterligere, spesifikke tiltak som vi foreslår vurdert, som grunnlag for planarbeidet:

- Vurdere status av områder i mossedistriktet som allerede er ivaretatt ved forskjellige fredningsformer.
- Holde oppdatering ved like med hensyn til mangler, trusler, svakheter etc.
- Søke kunnskap gjennom aktuelle rapporter, foreninger og foreningstidskrifter.
- Øke forståelsen for at artsmangfoldet er avhengig av spesifikke leveområder. F.eks. finner ikke sanglerke eller vipe sine livsgrunnlag i skogsområder, de foretrekker åpen, dyrket mark.
- Tilgjengelighet skaper ofte et negativt press på gjenlevende dyreliv. Særlig gjelder dette bakkerugende fuglearter i yngleperioden mai – juni.
- Informasjon om verneområder bør oppdateres og fremstå mer opplysende. F.eks. sykkelforbud, båndtvang og ferdselsforbud i fuglereservater må bli mer synlige.
- Kantsoner i dagens jordbrukslandskap er livsviktige hvileplasser og yngleplasser for mange fuglearter, og samtidig blomstergivende for mange arter av insekter som humler og bier. Disse bør derfor ikke fjernes.
- Beitedyr som kuer i kulturlandskapet vil fremheve eng, skogslysninger og skape levesteder for et stort biologisk mangfold. Men beitedyr som sau kan også på sine steder virke ødeleggende for jordsmonnet i et landskap med et tynt humuslag. Eksempel på dette er Reierstranda, der det tidligere var store blomsterenger.

- Rovdyr som for eksempel rev, vil kunne være med på å ivareta det biologiske mangfoldet i naturlandskapet. Det å redusere jakt på en nøkkelart som reven i landskapsvernområde vil trolig kunne hindre overpopulasjon av gnagere og i mange tilfelle også redusere overproduksjon av rådyr og gås.

Oppsummeringsvis vil vi derfor trekke fram nødvendigheten av å belyse de ulike dilemmaene som ligger i forholdet mellom bruk og vern av viktige naturområder i Moss kommune, og behovet for en helhetlig planprosess som kan belyse behovet for å ivareta eventuelle målkonflikter, slik at naturen og kulturlandskapet kan bevares også for ettertiden.

Med vennlig hilsen

Anne Høgetveit,

For styret i Landskapsvernets Venner - Jeløy

Adresse:

Arildsvei 4

1517 Moss

Telefon: 977 48 278

Email: eek@nettx.no

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

INNSPILL TIL PLANPROGRAM FOR KOMMUNEDLPLAN FOR NATURMANGFOLD MOSS KOMMUNE

Kulturlandskapet og naturmangfoldet sør for Værebukt er bygd opp via mange århundrer med aktivitet på bl.a. ti gårder. Disse danner basisen i herregårdslandskapet i Rygge. Bakke gård er første gang nevnt i år 1397, Baug gård er første gang nevnt i år 1599, Dyre gård er første gang nevnt i år 1442, Ekholt gård er første gang nevnt i år 1329, Feste gård er første gang nevnt i år 1492, Gundersby gård er første gang nevnt i år 1666, Hasle gård er første gang nevnt i år 1396, Huseby gård er første gang nevnt i år 1593, Krogstad gård er første gang nevnt i år 1318 og Værne kloster er nevnt før år 1000. (*Kilde: Varna skipreide av Ørnulf Ree, 1947*)

Naturmangfoldet i herregårdslandskapet i Rygge er basert på en tusenårig kulturhistorie med tilhørende kulturlandskap. Vi har sammen fremmet ønske om å få hele Værne kloster landskapsvernområde og herregårdslandskapet i Rygge inn som et prosjekt under NINA - Norsk institutt for naturforskning, dette nettopp for å avklare verdiene i det naturmangfoldet som forefinnes i det 33.000 daa store landskapet, og samtidig få etablert en artsoversikt for området. Vi ønsker at Moss kommune skal stille seg bak dette ønsket, og søke statlige midler for å gjennomføre et forskningsprosjekt gjennom år.

Siden det er enhet for samfunnsutvikling i Moss kommune som skal lede arbeidet med naturmangfoldsplan har vi også tatt med endel faktorer som ikke direkte har med naturmangfold å gjøre. Det vises det til befaring avholdt med Charlotte Aune Bryne i en liten del av herregårdslandskapet tirsdag 17. august 2021, hvor mange andre forhold knyttet til herregårdslandskapet ble tatt opp og diskutert.

Hovedmålsetning

Vi har registrert at kommunens hovedmålsetning for naturmangfoldsplanen er å styrke natur- og artsmangfoldet, samt å ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Det er satt et krav om at tap av naturmangfoldet skal stanses. Vi hevder at Værne kloster landskapsvernområde og herregårdslandskapet i Rygge skal «vernes» i henhold til lov og vedtekter. Men det må ikke forhindre en aktiv bruk av området, heller ikke en aktiv utvikling av det samme område, som gjør det bedre for alle parter å leve og bo her.

Stadfestelse av fakta

Bogslunden Naturreservat ble etablert som det første naturreservat i Norge, helt tilbake i 1973. Senere har det blitt etablert naturreservater på sørsiden av Værebukt som følger: Vestre Vansjø naturreservat, Revlingen naturreservat, Husebyskogen naturreservat, Telemarkslunden naturreservat (øvre og nedre), Kajalunden naturreservat, Vardåsen naturreservat, samt Klosteralleen Biotopvernområde (5 daa). På grunnlag av disse ble Værne kloster landskapsområde etablert i 2013. Dette er 5464 dekar stort.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

Begrepet herregårdslandskap

Herregårdslandskapet i Rygge som ble til i 2017, skulle danne en buffer eller en beskyttelse inn mot Værne kloster landskapsvernområde. Herregårdslandskapet er på 33 000 dekar. Og utgjør basisen av det vi omtaler i dette innspillet. Det strekker seg fra Vansjø i nord til Oslofjorden i sør og vest. Det er to hovedfaktorer som ødelegger totalbildet av naturmangfoldet i herregårdslandskapet. Det er E6 og jernbanen, to forhold som kommunen må leve med. Vi krever respekt for at to departementer etter anbefaling fra Riksantikvaren og Fylkesmannen i Østfold valgte nettopp kulturlandskapet i Rygge som herregårdslandskap. For vår del er det **svært viktig** at Moss kommune etablerer «herregårdslandskapet i Rygge» som et begrep i kommunens plan for naturmangfold. Dette vil sikre kjernelandskapet for all fremtid.

Revlingen, som er under privat eie, består av en særegen vulkansk bergart og er et viktig hekkested for sjøfugl er i perioder fredet for allmenheten. Øya i har en unik fauna og utgjør på alle måter svært viktig både i natur og arts mangfoldet i kommunen. Det er viktig at Revlingen blir sikkert og godt tatt vare på, da den ikke er landfast med herregårdslandskapet forøvrig.

Unikt naturmangfold

Før Moss og Rygge ble en kommune, hadde Rygge «status» som en landlig kommune, og hadde landbruk som sitt «varemerke». Vi krever respekt for grønne verdier spesielt i tidligere Rygge kommune. Vi ønsker respekt for at Moss er en av de mest produktive jordbrukskommunene i landet, dette på grunn av de svært næringsrike og fruktbare jordene som ligger sør for Værlebukt. Korn og en rekke grønnsaker, er hovedproduktene.

Noen tror og mener at trær i herregårdslandskapet er til for å skille jorder fra hverandre, og at de kan tituleres som jordekant-alleer, og av den grunn kan fjerne trærne som ligger langs veiene, og gjøre veiene bredere og sikrere for bilistene. Men det er ikke slik det fungerer mener vi. Klosteralléen skal ikke være som verken Ryggeveien eller E6. Klosteralleen er en del av et landskapsbilde. Det er landskapet som helhet som kan tituleres som kulturlandskap og herregårdslandskapet i Rygge inneholder særegenheter som: minnelunder, bøkelunder og eikelunder, åkerholmer, tre-rekker, alleer, edelløvsog, utsiktspunkter, sumpskog, enger, åkrer, beitemark, minnelunder, steinringer, bekkedrag, gårdsdammer, kantsoner, steinalderboplasser, vikingelandsbyer, flere herregårder, mange svært gamle gårder, hule eiker, gamle beitemarker, monumentale trær, gamle vanningsanlegg, kilometer med steingjerder og en rekke helt særegne naturverdier. For Værne kloster landskapsvernområdes del, er den mest særegne naturverdien restene av et gammelt kloster fra 1100-tallet. Det innehar et kultur- og naturlandskap med store opplevelsesverdier. Dagens Værne kloster gård innehar store, sammenhengende jorder, store bygningsmasser og et flott hageanlegg.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

Innspill til kommunedelplan om naturmangfold -

Utfordringer og problemområder:

- **Fuglevik renseanlegg**

Fuglevik renseanlegg (som ligger tett på grensen til Værne kloster landskapsvern-område) skal utvides betydelig de neste årene. Dette kan føre til belastninger på landskapsvernområdet, ved at tungtrafikk ut og inn av anlegget økes betraktelig. En trafikk som må gå gjennom Klosteralleen. Movar planlegger å legge ned Kambo rensestasjon for å få et renere Mossesund. Rensekapasiteten på Fuglevik renseanlegg skal økes fra omlag 50.000 personer til omlag 85.000 personer. Årlig renses det i dag mellom 4,8 og 5,9 millioner kbm kloakk på Fuglevik. Det rensede vannet føres 500 meter ut i Oslofjorden til 50 meters dyp utenfor søndre Fuglevik. Vi ønsker at rensed vann føres vesentlig lengre ut i fjorden. Avrenset vann og «faste masser» bør renses så mye at det kan tilbakeføres naturen, ved at det kan brukes som en aktiv substans i det lokale jordbruket. Vi mener at utvidelsen av anlegget må konsekvensutredes.

- **Satse på bær og frukt under tak:**

Moss kommune har en klimamessig svært gunstig lokalisering. Bær-/korn-/grønnsak produksjon foregår som regel fra april til august, dvs. kun i 5 måneder. Resten av året ligger jorden uvirksom. I forbindelse med fremtidig «fjernvarmeoverskudd» fra Fuglevik renseanlegg bør kommunen stimulere til at det legges opp til at bønder kan produsere grønnsaker hele året via drivhus. Likeledes kan en etablere større flisfyrte oppvarmingsenheter, som kan dekke flere driftsenheter.

- **Kantslått og tre-felling:**

Moss kommune bør etablere en aktiv policy mot kantslått. En bør også forby privatpersoner å klippe på kommunale veiskuldre o.l. både busker, trær og gress (generell vegetasjon). Dette gjelder spesielt områder rundt eller i nær tilknytning til egen bolig.

Flere steder tar personer seg til rette og kapper ned trær som er vernet, eller som eies av andre. En hytte eier fjernet nylig to store furuer inne på egen eiendom, til tross for at de hadde status som vernet kystskog. I et skogholt er det fjernet minst to monsterstore bjørker. Bjørkene er tatt ned for å forbedre utsikt fra egen eiendom.

- **Blomstereng og humlekasser:**

Kommunen bør lage en aktiv plan for at folk skal velge blomsterenger i stedet for grønne, nyklipte plener, både i kommunal regi og ved næringsbygg og private boliger.

Flere bykommuner har etablert aktive tiltak for å få opp antallet humler og bier. Vi synes at Moss kommune aktivt bør gå inn for å etablere større humle-/biehotell, rundt om, og på den måten gjøre byen til en aktiv «humleby». Videre bør det settes ut mange fler bikuber, som et bidrag til landbruket.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

- **Allemannsretten og ferdselsregler:**

Vi er opptatt av et tett og nært samarbeide med grunneiere i området. Vi opplever at allemannsretten fungerer greit med disse. Det til tross bør Moss kommune få på plass ferdselsregler for all landbasert aktivitet og virksomhet innenfor herregårdslandskapet i Rygge.

Barnehager, skoler og idrettslag bruker «landskapet» flittig, det er bra. Men vi ser at det etableres overnattingsteder i vernet landskap hvor blant annet hengekøyer, store plastpresenninger til overnatting spennes opp og bålplasser etableres og diverse lekeapparater for barn monteres på fast basis i skogene. De sanitære forholdene rundt disse stedene er blitt en utfordring som kommunen bør løse.

Ved et par anledninger har vi offentlig gjort oppmerksom på at privatpersoner setter opp skilt «Adgang forbudt» og «Ingen gjennomgang» o.l. som hindrer allemannsretten. Disse bør kommunen få fjernet.

- **Båtplass, soner for surfing/kiting/vannski/vannscooter og tilgang til Vansjø:**

Båt er etterhvert blitt allemannseie, men det er opp til 10 års ventetid på å få fast båtplass. Slik bør det ikke være. Kommunen bør tilrettelegge for flere småbåthavner.

Hele den store gruppen med vannsportaktiviteter øker betydelig i omfang. Kommunen bør etablere et eget vannsportareal i Oslofjorden, som ikke er til hinder for småbåttrafikk, og heller ikke hvor de skaper støy for allmenheten.

Selv om herregårdslandskapet i Rygge soner til Vansjø i nord, er tilgangen til innsjøen vanskelig. Selv om det både er etablert naturreservat og Vansjø er kommunens drikkevannskilde, bør tilgangen til dette naturmangfoldet åpnes. Sammenligner en Vansjø med Tunevannet i Sarpsborg, er det der flere kommunale badeplasser, rostadion, kajakk og kano utleie tilgjengelig.

- **By-sti med kultur**

Moss kommune har sin egen «Sykkelplan». Mange av disse går i sentrumsrelatert bytrafikk, men også andre steder. Vi mener det er feil å etablere sykkelstier langs Klosteralleen forbi Værne kloster, da det allerede er etablert helt andre ruter for denne adferden. Flere småveier og stier bør merkes for sykling og gåing, og på den måten fungere som avlastning for bilbruk.

I forbindelse med Bane Nor sin omlegging av jernbanesporet sørover fra Moss stasjon, ligger det i planene at det skal etableres tursti forbi Kleberget. Slik vi ønsker det skal dette inngå som en del av gang- og sykkelstinetten i Moss. By-stien kan binde sørsiden av Værla med nordsiden av Værla. På nordsiden ligger kultur-fasilitetene inkludert cafe, ved Alby og Rød gård. På sørsiden bør det også tilrettelegges et «kulturtilbud» som trekker folk, noe som vi mener Moss kommune kan ha med i sine fremtidige planer.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

I Dyreskogen på Ekholt går det mange stier på kryss og tvers. Mange av disse brukes av barnehagebarn for å komme til «uteområdene» sine. Men flere av stiene er i ferd med å gro igjen av løvskog etter hugst. Vi spør hvem som har ansvar for å holde disse åpne, dvs. rydde småskogen langs skogs-stiene? Grunneier, barnehagen, allmenheten eller kommunen?

- **Trafikklekkasje, rundkjøring, fartsgrenser, le belte og trafikk:**

Grunnet en enorm fortetning av næring og boliger på Høyda, lekker store deler av trafikken inn gjennom boligområdet på Ekholt, og videre via Dyreveien og Klosterveien, og kommer ut igjen på Larkollveien ved Smedhus og på Vang. Hovedveiene på Høyda og heller ikke sideveiene er ikke dimensjonert for trafikkøkningen. Det er heller ikke smågatene på Ekholt. Det bør vurderes at alle veier på Ekholt legges i en 30-sone og at alle småveiene stenges for gjennomkjøring. Det vil fungere bedre at Ryggeveien og deler av Larkollveien bygges ut til 3- 4-felts vei, slik at all gjennomgangstrafikk gjennom søndre bydel går effektivt på hovedveiene.

I forbindelse med bygging av undergang under jernbanen på Dilling bør det vurderes å bygge en rundkjøring på Larkollveien som binder Larkollveien, Kirkeveien og Klosterveien sammen på en fornuftig måte. Påkjøringen til Larkollveien fra Smedhus og Fuglevik er særdeles vanskelig.

Fartsgrensen langs Klosterveien gjennom Smedhus bør reduseres fra 50 til 30 km/t. Årsaken er den vanskelige avkjøringen inn på boligfeltet Smedhus/Gullfunnet. Trafikken er dessuten stor siden det både ligger en 4-avdings barnehage her og mye anleggstrafikk går ut og inn gjennom det svært uoversiktlige krysset.

Likeledes bør fartsgrensen på hele Klosteralleen reduseres til 50 km/t, også veien ned mot Årefjorden. Dog bør fartsgrensen gjennom den 180 grader skarpe svingen rundt Værne kloster og gjennom Carlberg-undergangen reduseres til 30 km/t.

I sommerhalvåret er trafikkbelastningen til Fuglevik mangedoblet. Dette skyldes i all hovedsak hyttefolk på søndre og nordre Fuglevik, samt campingfolk til caravanklubben, og ikke minst båtfolk til Rygge Båtforening samt en rekke badegjester. Både trafikk- og parkeringsproblematikken bør ses på.

I dag ligger det et grøntbelte som danner et naturlig skille, en støy-/vernesone mellom næringsområdet på Høyda og boliger på Ekholt. Grøntbeltet strekker seg fra Vesleveien i vest til Ryggeveien i øst. Vi er kjent med at Peab har kjøpt skogteigen (deler av grøntbeltet) i krysset Carlbergveien – Carlsmindeveien, (ved Masvo) hvor planen er å bygge boliger. Er det fritt frem bruke le-beltet til dette?

Med den store boligutbyggingen for gjennomføres på Høyden, bør det etableres mange flere «grønne lunger» med aktivitetstilbud for store og små.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

Det er et stort behov for «hvilebenker» for de yngste og de eldste. Først og fremst gjelder dette i hele handelsområdet på Høyda. Hvilebenker finnes stort sett bare et par steder innendørs (Rygge storsenter og Lilleng Parken) Ellers må en søke til cafeer/spisesteder eller til buss skur. Det bør komme på plass mange flere hvilebenker, gjerne i forbindelse med små grønne lunger. Det er ikke greit å sitte på en «hvilebenk» to meter fra trafikken i Ryggeveien eller Varnaveien. Sittebehovet gjelder også langs gang- og turstier i herregårdslandskapet.

- **Fortetting av boliger, barneskole på Vang og veilys:**

Den første skolen i kommunen ble etablert på Dilling i 1864. Skolen har i dag ca 170 elever, med egen SFO. Det er for oss en forutsetning at det fortsatt skal være skole på Vang. Derfor må en sikre en fortetting av boområdene i Dilling skolekrets. Vi forventer at kommunen tar initiativ til en boligfortetting både på Smedhus, på Fuglevik (Jaktåsen), Årefjorden og på Vang.

Senest er det bygd boliger i Kaptein Eliesons vei ved Balke gård, sør for Vang skole. Her kan det bygges mer, tenker vi. En av bindingene som kommer er «trygge skoleveier», som for dette boområdet betyr at gang- og sykkelvei fra Dilling til Vang må føres enda lengre sørover langs den sterkt trafikkerte Larkollveien.

I dag er det bare lys i stolpene fra Fuglevik til Vestre Årefjordvei. Gang- og sykkelstien er en skole- og barnehagevei, og bør absolutt lyssettes, noe som kommunen bør prioritere. Det var lys der for 8 år siden, og strømkabler ligger i bakken fortsatt.

- **Bekke-drag, gårds-/og isdammer:**

Det finnes tre bekkedrag i herregårdslandskapet, som alle har sitt opphav i toppen på raet. Gunnarsbybekken har sitt opphav på Ekholt (Bredalsmyra og helt opp mot Varnaveien), Vangsbekken, som senere blir til Evjeåa, har sitt opphav i Løkenbekken som starter oppe ved Dilling Øst og Såstadbråten. Kureåa som renner ut i Kurefjorden har sitt opphav fra området ved Såstadbråten. Alle bekke-dragene bør vernes, da disse samler mye insekter og amfibier både i og langs bekkedragene.

Det finnes en rekke gårdsdammer innenfor herregårdslandskapet. Disse er også yndet plass for samling av insekter og amfibier, samt en rekke sjeldne blomster. Men mange av gårdsdammene er i ferd med å gro igjen, spesielt ille er det i Mollatdammen. Det finnes gårdsdammer/ isdammer bl a ved: Vestre Ekholt gård, ved Bakke gård, ved Rød Gård, ved Årefjorden vest, ved Vesterås gård, ved Pålsrød, Mollatdammen på Dyre, gårdsdam og isdam ved Evjesund og Botnertjernet. Det bør søkes om midler til å istandsette disse.

- **Steinringer og steingjerder:**

Steinringer er av historisk stor interesse. Disse bør tas bedre vare på og istandsettes. Det finnes tre slike i herregårdslandskapet. En inne på tunet på gården Feste (Baugsåsen), en i Telemarkslunden og en i hagen på privathus på Dillingveien.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

Det finnes kilometer med steingjerder i herregårdslandskapet. I grøntbeltet på tvers av Ekholt også. Disse bør istandsettes og ryddes langs, slik at de ikke blir borte.

- **De største historiske kulturminnene og kjærlighetsstier:**

Få kommuner har så mange kulturminner som det Moss kommune har. Og de fleste av disse finnes innenfor herregårdslandskapet. Disse bør absolutt synliggjøres mer og bli en del av offentligheten i naturmangfoldet.

I en rekke kommuner brer det om seg av lokale «kjærlighetstier» steder man kan gå til, minnes noen en savner, noen man er glad i eller noen som er død. Sandane kommune markedsfører sin Kjærlighetssti som en nasjonal turistattraksjon. Det finnes også en liten kjærlighetssti inn i skogen på Augerød i Våler. Kjærlighetsstier er svært populært blant de unge.

- **Kulturhistorie – Den gamle planteskolen og bryggene i Årefjorden vest:**

Kunne det hvite mur-bygget i forlengelsen av låven på Værne kloster gård blitt et overnattingssted for «pilgrimmer» som går pilegrimsleden? Få steder mellom Santiago de Compostella og Nidaros har lignende historie å vise til som det Værne har. Kanskje kommunen kan bidra til at gårdbrukeren kan få statlig støtte fra Riksantikvaren til ivaretagelse av bygningsmassene?

Ved de gamle bryggene i Årefjorden vest er det etablert en liten badestrand, bord og benker. Her er det i tillegg langgrunt. Stranden brukes mye av småbarnsfamilier og barnehagebarn på dagsutflukter. Her kunne stranden med fordel vært utvidet og området utvidet for mer bruk for de minste. Bryggene har en spesiell historie. Her har det også ligget et jernbanespor som ble brukt av melkefabrikken på Værne kloster. Dette burde kommunen informert mer om.

- **Utarbeide skjøtselsavtale med velforeninger og ildsjeler:**

Kommunen rekker ikke å gjennomføre alle tiltak som et godt bo- og nærmiljø krever. Det er etablert en skjøtselsavtale om ivaretagelse av Søsters hvile. Slike avtaler burde kommunen etablere over hele kommunen, hvor beboerne via velforeninger og ildsjeler o.l. får ansvar for å vedlikeholde bo-og nærmiljø. Vi ønsker skjøtselsavtale for Amtmannens grav, Eikelunden, for en rekke steingjerder, m. m. velkommen

- **Bruk av Hadeland kultursenter, etablering av kulturhistorisk senter og stimerking:**

Bygningene som huset syerskene til Leiv Helly-Hansen har ligget på samme sted siden 1949, hvorpå Rygge kommune kjøpte stedet i 1977. Stedet har et mye større potensial enn det har hatt frem til nå. Kommunen bør bygge ut og eller utvikle stedet til en kulturell «oase», gjerne med naturmangfold i sentrum.

I sin tid hadde Rygge kommune den tetteste konsentrasjon av kulturminner i forhold til størrelse på kommunen. Men ingen steder i den nye storkommunen gjengir det kulturhistoriske mangfoldet en kan vise til. Ved Dilling stasjon lå antagelig Norges største vikingelandsby. Denne ble gravd igjen og lagt under nye togskiner for bare et år eller to siden. Kommunen bør absolutt vise frem sin tidlige historie.

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

I samarbeid med Historielaget og skolene i nærområdet bør kommunen utarbeide historiske vandringer, som setter naturen og kulturhistorien i sentrum. De fleste av hovedstiene og -veiene i bo- og nærområdet bør merkes. Enkle kart bør settes opp og en kort beskrivelse om stedet/området en står på bør komme opp. I samtaler med OK Moss og DNT Vansjø var flere ukjent med at det fantes turmuligheter i området sør for Værla. Nå lager OK Moss nye kart som samler herregårdslandskapet i Rygge på et kart. De vil også etablere en omfattende stolpejakt i det samme området, så snart kartet er på plass.

- **Kvikkleire på Nordre Feste.**

Kvikkleireforekomstene på Nordre feste er blant de mest utsatte i hele regionen. Dette bør kommunen få utredes. Det er et ønske om at den gamle Norrønafabrikken rives snarest, slik at den ikke skaper en unødvendig forringelse av naturmangfoldet i kommunen.

- **Eik, samt rød-/svartlistede arter:**

Kommunen har i samråd med statsforvalteren og Riksantikvaren innført spesielle verne bestemmelser for store, gamle eiker og hule-eiker. Vi vil minne om at kommunen har rike forekomster av også annen edelløvskog. Kommunen bør etableres planer for bevaring av fritt voksende, ask, alm, lønn, svartor, hassel.

Og det bør lages retningslinjer for hva grunneiere og privatpersoner har lov å fjerne av trær, inklusiv døde trær.

Det bør settes mye mer fokus på hva som er rød- og svartlistede arter i kommunen er. Det virker for oss for lett vint å kun fokusere på lupiner og rynkeroser, men de er tross alt dekorative og vakre. Kommunen har de siste årene hatt hovedfokus på fjerning av hagebusken rynkerose, og brukt betydelig energi på å fjerne disse på enkelte steder. Rynkeroser i Årefjorden vest ble sprøytet med gift for noen år siden. De døde grenene står fortsatt igjen og skjemma landskapsbildet. Skal slike operasjoner gjennomføres bør alt fjernes.

Likeledes er det i Båthavnveien og i Alfild Sundts vei på Fuglevik store felt med den svartlistede blomsten parkslirekne. Her virker det som Universitetet på Ås eller kommunen driver forsøk med bekjempelsen av arten. Dette har foregått i årevis. Vi ønsker at slirekne på stedene fjernes på permanent basis.

En skogeier i Dyreskogen har på egenhånd startet fjerning av bregnearten Einstape. Er dette greit?

Vi kan ikke så mye om artsmangfold. Men er veldig opptatt av at kommunen benytter seg av fagekspertise innen fugleliv, amfibier og krypdyr, blomster ved å kjøpe eksperthjelp og få kartlagt hvordan staa er pr i dag. I Rygge kommune ble det i sin tid brukt folk fra Høyskolen i Østfold bl.a. Jan I Båtvik, til å registrere mye av det

Landskapsvernets Venner Rygge, Ekholt velforening & Dilling velforening

som utgjorde naturmangfoldet i herregårdslandskapet. Vi har merket oss at bestanden av vårfuglene vipe og lerce nesten helt borte.

Det har i årevis vært observert en koloni med hekkende gråhegrer i og rundt Gullfunnet i sentrum av herregårdslandskapet. Til tider kan man observere opp til 40-50 grå-hegrer på jordet spesielt om våren. Deler av de trærne grå-hegrene hekker i er blitt fjernet. Det bør tilstrebes å verne habitatet grå-hegren lever i, noe som også innebærer Gunnarsbybekken, Vangsbekken/Evjeåa, hvor den skaffer mat.

- **Søppel og metallskrot, samt henleggelse av privat hageavfall:**

Ved en rekke hus og gårder står store mengder skrap. Det bør settes inn en offensiv for å få fjernet alle ting som står henslengt i gårdstun og naturen, som er til sjenanse for offentligheten. En løsning kan være at det burde vært etablert gratis levering eller henting av slikt søppel. Men her bør kommunen ha en aktiv rolle. Vi ser at både på gårder og blant hyttefolk brennes det møbler, madrasser o.l. som helt klart skulle vært levert på den kommunale fyllinga.

Konsekvensene for dumping av privat hageavfall i skog og mark er for beskjedne. Alt for mange synes det er helt greit å kaste eget hageavfall i skogen, selv om kommunen sier at dette ikke er tillatt. Kanskje bør levering av hageavfall gjøres enklere. Man kan opprette lokale dumpingplasser, som kommunen henter inn med jevne mellomrom. Kanskje en bør en skille mellom levering av hageavfall og øvrig avfall på Solgård Skog, Eller kanskje bør hver husstand utdeles papirsekker som kan brukes til hageavfall og at dette hentes ukentlig av kommunen.

- **Ønsker skiftebu og toaletter:**

Vang skoleidrettslag har en liten fotballbane nord for Finnebingen på Fuglevik, som drives på idel basis. Banen er for de aller yngste 5 – 10/12 år. Det lille anlegget trenger toalettforhold på stedet og et påbygg på allerede bestående bygningsmasse, som kan brukes til skifte. Dette bør kommunen besørge.

- **Bygge for de eldre:**

I omlag 30 år har de eldste i Rygge og deres interesseorganisasjoner ventet på at Kallumjordet skulle bygges ut, for de det er blitt lovet at det skulle bygges boliger for eldre her. Utbygging av Kallumjordet er skrinlagt og vi mener det bør skaffes en erstatting. Vi mener at de vestligste delene av Nordskogen på Ekholt, rundt parkeringsplassen til Ekholt bo- og servicesenter bør etableres som en erstatting. Grunneier er interessert å bruke området til dette formålet og vi som bo-/nærmiljøforeninger ser det at området ligger på yttersiden av landskapsvernets grenser. Vi konkluderer også med at det kan være greit å bruke området til å bygge boliger til de aller yngste her også.

Moss kommune
Postboks 175
1501 Moss

Deres ref:
Vår ref: 2021/135815
Dato: 20.07.2021
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

KOMMENTAR TIL OPPSTART AV PLANARBEID OG HØRING AV PLANPROGRAM FOR KOMMUNEDELPLAN FOR NATURMANGFOLD

Mattilsynet viser til brev med varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold, datert 1. juli 2021.

Som sektormyndighet har Mattilsynet uttalelsesrett etter Plan- og bygningsloven i plansaker som berører drikkevann. Dette vil i praksis omfatte alle plansaker hvor drikkevann gjennom nedbørfelt, vannkilde, vannverk og ledningsnett kan bli berørt. Bakgrunnen for dette er å ivareta viktige samfunnsinteresser, slik som den viktige og sårbare naturressursen drikkevannsforsyningen representerer.

Vårt viktigste ansvarsområde i relasjon til planarbeid i denne sammenhengen er knyttet til beskyttelse av eksisterende og framtidige drikkevannskilder, og leveringssikkerhet for trygt og nok drikkevann til innbyggerne. Med bakgrunn i befolkningsutviklingen, press på sentrumsstrukturer og økende fritidsbygging er det viktig å sikre at både gamle og nye abonnenter til enhver tid har tilgang på tilstrekkelig mengder med trygt og godt drikkevann. Generelt må en føre-var tilnærming legges til grunn for beskyttelse av drikkevannskilder, på kort og lang sikt.

Mattilsynets kommentarer til planarbeidet.

Vansjø er en svært viktig og sentral drikkevannskilde i regionen. Vi er glade for at dere har fokus på Vansjø som drikkevannskilde i forslaget til planprogram for kommunedelplan for naturmangfold, datert 15. juni 2021. Som dere selv påpeker i planprogrammet ligger Vansjø omkranset av skog og dette krever god forvaltning av natur og mangfold. Mattilsynet understreker viktigheten av å bevare vegetasjonsbelter rundt kilden. Områdets sentrale beliggenhet medfører at det er stort press for utnyttelse av arealer rundt Vansjø. Det er i denne sammenheng viktig å ha fokus på sikkerhet for drikkevannskilden og at naturressursen som drikkevann er, ivaretas på best mulig måte.

Vansjø er et flott rekreasjonsområde som er mye benyttet både på land og til vanns. Dere har på en god måte beskrevet utfordringene dette medfører med tanke på forurensing og forsøpling. Det er bra at dere skal ha høyt fokus på opprydning og fjerning av søppel. Det beste hadde selvsagt vært at turfolk tok med seg sitt eget søppel ut av et slikt naturområde. Det bør likevel tilrettelegges for folk kan kaste fra seg søppel på egnede steder, for eksempel ved parkeringsplasser, bussholdeplasser med mer.

Dere har i kapittel 3.2 listet opp tema som det kan være behov for å utrede videre. Her er det et eget punkt om forsøpling. Dette er et svært viktig og sentralt punkt i forhold til drikkevannshensynet. Vi ber derfor om at dette forholdet belyses i de utredninger dere skal gjøre i denne sammenheng. Dere viser spesielt til plast fra landbruket og gummigranulet på avveie fra kunstgressbaner. Selv om kartlegginger utført av blant annet Norsk vann viser at det er lite mikroplast i norsk drikkevann, er det viktig at arbeidet med å redusere plastforsøpling og mikroplast forsetter med høy styrke. Fortsatt høyt fokus på å redusere forurensing av naturen er også viktig for å sikre at drikkevannet er trygt.

Med hilsen

Klaus Fottland

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.
Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*

Statens vegvesen

MOSS KOMMUNE
Postboks 175
1501 MOSS

Behandlende enhet:
Transport og samfunn

Saksbehandler/telefon:
Jan Antonsen / 69243554

Vår referanse:
21/137875-2

Deres referanse:

Vår dato:
02.09.2021

Innspill – varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold – Moss kommune

Vi viser til kommunens brev av 1. juli 2021.

Bakgrunn

Moss kommune varsler oppstart av planarbeid for kommunedelplan for naturmangfold og legger planprogrammet for planen ut på høring. Planens hovedmålsetting er å styrke natur- og artsmangfoldet og ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Tapet av naturmangfoldet skal stanses. Kommunen skal ha en kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak.

Moss kommune mener det er et reelt behov å få utarbeidet en ny kommunedelplan for naturmangfold i kommunen. Planen skal være på overordnet nivå, ha et tidsperspektiv på tolv år og legge grunnlaget for strategier innenfor noen områder der kommunen trenger et større detaljeringsbehov. Kommunen vil drive utstrakt medvirkning slik at strategiene som kommer i etterkant kan utarbeides, justeres og rulleres raskere. Kommunen ser at de har behov for flere utredninger for å få nok kunnskap om naturmangfoldet og utfordringene i Moss. Ved en rask oppstart mener kommunen det bør være mulig å vedta planen i løpet av 2022.

Statens vegvesens ansvar

Statens vegvesen er vegadministrasjon for riksveger. Dette innebærer at vi har ansvaret for å planlegge, utvikle, drifte og vedlikeholde riksvegene på en best mulig måte for brukerne og samfunnet for øvrig. Samtidig er vi et fagorgan med sektoransvar på vegne av Samferdselsdepartementet. Gjennom sektoransvaret skal vi bidra til oppfølging av statlig politikk på det offentlige vegnettet og ivareta hensyn som trafiksikkerhet, kollektivtransport, gåing, sykling, luft, støy og universell utforming i områder hvor andre enn staten har myndighet.

Postadresse
Statens vegvesen
Transport og samfunn
Postboks 1010 Nordre Ål
2605 LILLEHAMMER

Telefon: 22 07 30 00
firmapost@vegvesen.no
Org.nr: 971032081

Kontoradresse
Skoggata 19
1530 MOSS

Fakturaadresse
Statens vegvesen
Regnskap
Postboks 702
9815 Vadsø

Innspill

Veger blir primært bygget for å øke fremkommeligheten for mennesker. Men for dyrelivet kan veganlegg være barrierer. Viktige trekkruiter kan bli sperret og dyrenes leveområder delt opp i stadig mindre biter. Habitatfragmentering, eller oppstykking av dyrs leveområder, blir regnet for å være en av de største truslene mot bevaring av det biologiske mangfoldet, og kan i verste fall føre til at lokale bestander blir isolert og på lang sikt forsvinner helt. For å kunne redusere barriereeffekten og begrense habitatfragmenteringen er det viktig med en tverrfaglig tilnærming, der man kombinerer ingeniørfagene med landskapsøkologi og biologi.

Disse problemstillingene er beskrevet i Statens vegvesens håndbok [V134 Veger og dyreliv](#). Vi viser derfor til denne, men gjengir noen hovedpunkter nedenfor.

Veger og dyreliv

Transport og infrastruktur påvirker naturmiljøet på flere måter, både direkte og indirekte. I tillegg til selve forbruket av arealer ved vegbygging kan nærområdene til vegen bli berørt gjennom forurensning og støy, endringer i hydrologi og mikroklima, eller økt tilgjengelighet og økt menneskelige aktivitet i området. Til sammen fører dette til betydelig påvirkning av leveområdene for planter og dyr. Veger kan også danne barrierer som reduserer dyrenes bevegelsesmuligheter. Problemene knyttet til barrierer og fragmentering har foreløpig ikke vært så tydelige i Norge som i de tettere utbygde deler av Europa, men erfaringene derfra tilsier at dette er et tema hvor føre-var-prinsippet er svært viktig.

På globalt nivå er habitatfragmentering ansett å være en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet, på lik linje med klimaendringer, forurensning, ødeleggelse av naturområder og overbeskatning av enkeltarter. Fragmenteringen kan være en følge av forskjellige former for endringer i arealbruken, men bygging og bruk av veg og jernbane er blant de vesentligste årsakene. Fragmenteringen har derfor økt i takt med utviklingen av transportinfrastrukturen.

Eksisterende vegnett

Det blir ofte oversett at det eksisterende vegnettet også utgjør barrierer for dyrelivet, og at barriereeffekten øker ved for eksempel økt trafikk eller breddeutvidelse, eller når det bygges annen infrastruktur i den umiddelbare nærhet. Det må legges derfor stor vekt på tiltak for å utbedre eksisterende passeringmuligheter og eventuelt å supplere disse med nye.

Selv om vegkantene kan være utsatt for forstyrrelser og forurensning, kan det likevel være attraktive leveområder for flere dyre- og plantearter. I et sterkt utbygd landskap kan vegkanter være en viktig restbiotop for arter som ellers ikke ville ha funnet leveområder i nærheten. Vegkantene kan også tjene som forbindelser mellom isolerte habitater, noe som kan ha både positive og negative konsekvenser.

Det pågår kontinuerlig ettersyn og utbedring av vegnettet, spesielt med tanke på trafikksikkerhet, fremkommelighet og vedlikehold. Det er viktig også å følge med på hvordan vegnettet påvirker dyrelivet, hvordan dyr hindres i å bevege seg, hvordan vegen og trafikken skader

viktige livsmiljøer, hvor mange dyr som drepes i trafikken, eller hvordan trafikken reduserer menneskers mulighet til å oppleve naturen.

Drift og vedlikehold er en naturlig del av arbeidet med å opprettholde vegnettets funksjon, og dette skal omfatte alle typer tiltak man har etablert for at vegen skal fungere etter hensikten. Drift og vedlikehold for å sikre at viltrettete tiltak fungerer slik det er tenkt må innarbeides i kontrakter og arbeidsbeskrivelser for entreprenørene og følges opp gjennom stikkprøvekontroller.

Statens vegvesen Transport og samfunn

Med hilsen

Ellen Marie Foslie
seksjonssjef

Jan Antonsen
sjefingeniør

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

Kopi

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN, Postboks 325, 1502 MOSS

VIKEN FYLKESKOMMUNE, Postboks 220, 1702 SARPSBORG

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Vår dato:

24.08.2021

Vår ref:

2021/20857

Deres dato:

01.07.2021

Deres ref:

20/15566

Moss kommune
Postboks 175
1501 MOSS

Saksbehandler, innvalgstelefon

Torgeir Fagersand, 69247593

Moss - Innspill til varslet oppstart av kommunedelplan for naturmangfold

Vi viser til deres oversendelse datert 1. juli 2021 med varslet oppstart av kommunedelplan for naturmangfold i Moss kommune. Det er utarbeidet forslag til planprogram.

Bakgrunn

Det fremgår av foreslått planprogram til kommunedelplan for naturmangfold at hovedformålene er å styrke natur- og arts mangfoldet og ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Tapet av naturmangfoldet skal stanses. Kommunen skal ha en kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak.

Kommunedelplanen skal blant annet utdype målene i kommuneplanens samfunnsdel og gi innspill til arealforvaltningen når kommuneplanens arealdel skal rulleres neste gang. Videre skal planen bedre kunnskapsgrunnlaget, legge grunnlag for strategier og vurdering av tiltak som skal meldes inn til handlingsprogrammet fremover, samt bidra til å ivareta natur i plan- og byggesaker. I det videre arbeidet skal det ses på koblinger til FNs naturpanel, FNs bærekraftsmål og nasjonale miljømål. Det forventes at planen skal vedtas i 4. kvartal 2022.

Statsforvalterens rolle

Vi skal bidra til at planer ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser innen landbruk, klima og miljøvern, folkehelse, samfunnssikkerhet, samt barn og unges interesser. Statsforvalteren skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer innen våre ansvarsområder blir fulgt opp i kommunale planer. Kommunen er planmyndighet og har ansvaret for at plan- og bygningslovens formelle krav til innhold og planprosess oppfylles i planarbeidet.

Statsforvalterens innspill

Vi støtter forslagene til bruk av planen, at den skal utdype målene i kommuneplanens samfunnsdel og gi viktige innspill til neste rulling av kommuneplanens arealdel. Koblinger til anbefalingene i FNs naturpanel, FNs bærekraftsmål og nasjonale miljømål er også viktig. I tillegg

anbefaler vi at planen ses i sammenheng med klimamål og tiltak inkludert klimatilpasning med økosystemtjenester.

Vi er positive til at Moss kommune følger opp arbeidet med naturmangfoldplan som varslet i planstrategien. Klimatiske og naturgeografiske forhold gjør Moss kommune til en «hot-spot» for verdifull natur, som det er av stor regional og nasjonal interesse å ta vare på.

Det fremlagte planprogrammet inneholder en oversikt over aktuelle utredningstemaer. Listen fremstår forholdsvis overordnet og vektlegger kunnskapsgrunnlaget om tilstand og muligheter for tiltak. Arbeidet bør legges opp slik at planen blir dekkende både for kommunen som myndighetsutøver og for kommunens forvaltning i egen regi. Hvordan dette er tenkt løst kommer ikke tydelig frem av planprogrammet.

Moss kommune har forvaltningsansvaret for et stort antall naturvernområder i kommunen. Lokal forvaltning kan blant annet bidra til at verneområdeforvaltningen og forvaltningen av tilgrensende arealer kan sees bedre i sammenheng, ikke minst når det gjelder lokal forankring av besøksforvaltning og tilrettelegging for bærekraftig friluftsliv. Vi ville sett det som naturlig at dette ble viet en del oppmerksomhet i den kommende naturmangfoldplanen. Nabokommunen Vestby har nylig overtatt ansvaret for tilsvarende områder i sin kommune. De har også nettopp meldt oppstart for tilsvarende kommunedelplan og det bør ligge godt til rette for å utvikle et samarbeid.

Vi gjør oppmerksom på at Råde kommune i sin planstrategi for perioden 2020-2023 har ført opp revisjon av interkommunal «plan for biologisk mangfold for Moss og Råde». Vi forutsetter at kommunene avklarer dette spørsmålet seg imellom.

Vannmiljø og marint naturmangfold

Forslag til planprogram viser til sentrale internasjonale og nasjonale føringer, blant annet regjeringens *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord* med et attraktivt friluftsliv. Denne vil kunne gi viktige innspill til kommunens videre arbeid med kommunedelplanen. Planen omhandler behovet for å begrense tilførsler av forurensning og peker på en rekke viktige tiltak både på avløps- og landbrukssektoren. Planen har også et tiltak om å utarbeide tiltaksplan for opprydding i forurenset sjøbunn i Moss indre havn. Videre er innsatsområder og tiltak knyttet til ivaretagelse av sårbare arter, utvalgte naturtyper og restaurering av naturverdier omtalt. Et av tiltakene er at Fiskeridirektoratet i samarbeid med kommunene skal etablere minst ett fredningsområde for hummer i hver kommune. Vi ser positivt på at sjøområdene er listet opp som et eget tema som skal utredes grundigere.

Det er viktig at forslaget til planprogram belyser utfordringer knyttet til forurensning, og at forurensningssituasjonen har betydning for naturmangfold knyttet til sjø og vassdrag. Forslaget til planprogram peker på utfordringene som kommunen har på dette området og omtaler samarbeidet i vannområde Morsa om å overvåke og bedre miljøtilstanden i vannforekomstene. Vi understreker viktigheten av å fortsette arbeidet med å redusere tilførsler av næringssalter og partikler til Vansjø og Mosseelva.

Vannforskriften er fulgt opp gjennom regionale vannforvaltningsplaner som setter konkrete mål for miljøtilstanden i vannforekomstene. Kommunen skal gjennom sin planlegging og forvaltning ta nødvendige hensyn til vannmiljøet og de miljømålene som er fastsatt. Vi anbefaler at regional vannforvaltningsplan tas inn under regionale føringer i planprogrammet.

Vannforekomstene i Moss kommune oppnår i dag ikke miljømålene om minst god økologisk tilstand og god kjemisk tilstand. Påvirkningene på vannforekomstene er blant annet landbruk og avløp, og det er kommunen som har ansvar for å følge opp utfordringer på disse områdene. Det er viktig at kommunen selv tar eierskap og implementerer vannforskriften der kommunen er sektormyndighet/forurensner. Ut fra dette bør også forurensningsregelverket nevnes i planprogrammet under sentrale lovverk.

Vi ser positivt på at restaurering av natur er nevnt som et tema som skal utredes. Dette vil også kunne omfatte gjenåpning av lukkede bekker og vassdragsrestaurering. I den forbindelse vil vi vise til økte utfordringer knyttet til klimaendringer og overvann. Blågrønne strukturer med fokus på lokale løsninger med sammenhengende grønnstruktur og åpne vannveier i og rundt tettstedene kan dempe effektene av klimaendringer, redusere forurensninger og samtidig bidra positivt for naturmangfold. Vi ber kommunen vurdere å synliggjøre dette som et tema. I den anledning vil vi vise at statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning har føringer om at kommunen, basert på lokale forhold, skal vurdere hvordan endringer i klima kan påvirke blant annet naturmiljø. I utbyggingsplaner bør det legges vekt på gode helhetlige løsninger og ivaretagelse av økosystemer. Planer skal ta hensyn til behovet for åpne vannveier, overordnede blågrønne strukturer, og forsvarlig overvannshåndtering. Det er også føringer om bruk av naturbaserte løsninger, som våtmarker og bekker.

Sårbare arter og naturtyper er et viktig tema som skal utredes i planarbeidet. I Moss kommune er det verdifulle naturtyper knyttet til ferskvann, blant annet dammer og rike kulturlandskapssjøer. Det er registrert en rekke rødlistede arter, for eksempel storsalamander, edelkreps og ål. Kommunen har flere svært viktige sjørretvassdrag med stor påvirkning. Her er det viktig å redusere avrenning og vedlikeholde og etablere robuste kantsoner.

I sjøen er det registrert verdifulle naturtyper og arter, blant annet ålegrassamfunn og bløtbunnsområder i strandsonen. Det kommer fram av forslaget til planprogram at det er et stort behov for å undersøke sjøområdene nærmere med hensyn til sårbare arter og naturtyper. Vi anser at et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag er avgjørende for å beskytte og ivareta verdifull natur.

Tap av kantvegetasjon er en utfordring som fører til økt avrenning av næringsalter, økt fare for elveerosjon, degradert habitatkvalitet for vannlevende organismer og reduksjon i biologisk mangfold langs vassdragene. Langs vassdrag med årssikker vannføring skal det opprettholdes kantvegetasjon, jf. vannressursloven § 11. Kommunen har gjennom arealplanleggingen mulighet til å fastsette bestemmelser for å sikre eller opprettholde kantvegetasjon langs vassdragene utover minimumskravene i vannressursloven. Vi anbefaler at ivaretagelse av kantvegetasjon omtales i kommunedelplanen.

Vi anser at kommunedelplanen vil være et viktig grunnlag for videre beslutninger og prioriteringer knyttet til forvaltning av naturmiljø, også for sjø og vassdrag. For å ivareta naturmangfold knyttet til vannlevende organismer, må leveområdene sikres både mot uheldige inngrep og arealendringer, samt mot forurensning.

Landbruk

Forslaget til planprogram er grundig. Når det gjelder natur- og landbruksområder peker vi nedenfor på noen aktuelle strategier og tiltak.

Jordvern, kulturlandskap og miljøtiltak i landbruket

Jordvern, kulturlandskap og arealforvaltning er viktig for natur og naturmangfold, se blant annet [Jordvernets begrunnelser. Kunnskapsgrunnlag for revidert jordvernstrategi, NIBIO rapport vol. 7 nr. 72 2021](#).

Bærekraftig bruk av jord, natur og skog er viktig for en rekke ulike samfunns-, miljø- og klimahensyn, og for klimatilpasning. Tilgang til trematerialer kan bidra til karbonbinding og kan til en viss grad kan erstatte byggematerialer som genererer høye klimagassutslipp ved produksjon. For bærekraftig bruk og mål, tiltak og virkemidler i landbruket, viser vi generelt til følgende regionale føringer, se våre nettsider:

- [Regionalt miljøprogram for Oslo og Viken 2019-2022 \(RMP\)](#)
- [Klima- og miljøprogram i landbruket \(KMP\)](#)
- [Regionalt skog- og klimaprogram for skogbruket i Oslo og Viken 2019-2022](#) og [Handlingsplan for skogbruk i Oslo og Viken 2021-2025](#)

Jordbruksområder er levested for en rekke kulturbetingete arter og naturtyper. Kommunen har virkemidler for tiltak i landbruket som bidrar til skjøtsel og vedlikehold av verdifulle kulturmarker og kantsone og miljøtiltak i skog gjennom [Tilskudd til spesielle tiltak i landbruket \(SMIL\)](#), [Utvalgte kulturlandskap \(UKL\)](#) og [tilskudd til miljø- og klimatiltak i skogbruket](#). Moss har strategisk tiltaksplan for prioritering SMIL-midlene, ifølge kommunens nettsider.

Bevaring og tilrettelegging for pollinatorer og jordliv/jordhelse bør også vektlegges. I den anledning vil vi vise til [tiltaksplan for ville pollinerende insekt](#) som nylig er lag fram, og [Nasjonalt program for jordhelse](#). Kommunen kan vurdere aktuelle tiltak i [Nasjonal strategi for bevaring og bærekraftig bruk av genetiske ressurser for mat og landbruk](#).

Virkemidler i plan- og bygningsloven og kommunen som forvalter

En kommunedelplan for naturmangfold kan gi føringer og retningslinjer for blant annet kommunen arealplanlegging. For å ivareta naturmangfoldet bør det fortrinnsvis planlegges for å unngå å gjøre skade på verdifull natur. Verdifullt naturmangfold bør gis et vern og en skjøtsel som ivaretar verdien. I noen tilfeller vil man imidlertid i avveiningen av ulike hensyn i planleggingen komme til at det skal tillates inngrep i verdifull natur. I slike tilfeller bør man da vurdere avbøtende tiltak.

En kommunedelplan for naturmangfold bør kunne gi føringer om strategiske grep i kommunens arealplanlegging, for å ivareta og gjenskape naturmangfold. Kommunen som planmyndighet kan bruke arealplaner som verktøy for å gi naturmangfold et bedre juridisk vern. Det kan for eksempel være at man krever overfor en utbygger at de også skal regulere et areal som er større enn de opprinnelige hadde planlagt, for å innlemme verdifull natur og i reguleringsplanen gi denne naturen et bedre vern. Man kan også gi en eller flere hule eiker et bedre juridisk vern. Kommunen kan som planmyndighet også stille krav om gjenåpning av bekker, etablering av grønnstruktur osv.

Kommunen er også en stor forvalter av naturmangfold gjennom andre roller som kunnskapsformidler, eiendomsforvalter, grøntforvalter og utbyggingsansvarlig for vann og avløp og annen teknisk infrastruktur mv.

Kommunen bør i planen sikre seg oversikt over naturverdier på alle arealer kommunen selv eier eller forvalter. Kommunen bør vurdere hvilke områder som har nytte av aktiv skjøtsel. Blant annet kan hensynet til pollinatorer innarbeides i den daglige driften av friluftsområder, parker, lekeplasser, uteområder på skoler, eller andre offentlige bygg, byrom og grøntanlegg. For mer

informasjon om dette viser vi til våre nettsider der det er samlet [informasjon til kommunene om pollinerende insekter](#).

Ellers viser vi til kommunens ansvar som planmyndighet, jf. [Statsforvalterens forventningsbrev for 2021](#), datert 28. januar 2021, og tilhørende [vedlegg med forventninger til kommunal arealplanlegging](#). Vi anbefaler også nettsidene www.planlegging.no og www.miljøstatus.no.

Vi ber om å få tilsendt vedtatt planprogram, og ønsker kommunen lykke til med det videre arbeidet. Vi vil komme tilbake til saken når planen er på offentlig ettersyn.

Med hilsen

Carl Henrik Jensen (e.f.)
seniorrådgiver

Torgeir Fagersand
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Medsaksbehandlere: Anette Søraas, Lise Økland, Karsten Butenschøn.

Kopi til:

Viken fylkeskommune Postboks 220 1702 SARPSBORG

Moss kommune
Postboks 175
1501 Moss

Vår ref.: 554266/2021 - 2021/43319
Deres ref.: : 20/15566-5- CHBR
Dato: 10.09.2021

Moss kommune - innspill - Varsel om oppstart av planarbeid og høring av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold Moss kommune

Viken fylkeskommune viser til brev datert 01.07.2021 med oppstart av planarbeid og høring og offentlig ettersyn av planprogram for kommunedelplan for naturmangfold, jf. plan og bygningsloven §§ 11-12 og 11-13. Vi har fått utsatt frist.

Kommunedelplanen skal erstatte en eldre regional naturmangfoldplan for Moss, Rygge og Råde fra 2014. Hensikten er ikke bare å få en mer oppdatert plan, den skal også danne grunnlag for tiltak til årlige handlingsprogram, sikres politisk forankring samt medvirkning. I tillegg skal materialet og kunnskapen gjøres mer tilgjengelig. I planstrategi for Moss kommune 2020-2024 er plan for naturmangfold gitt prioritet 1 og foreslått utarbeidet i 2021-2022. Tidsperspektivet er å få vedtatt planen i 2022, og at den skal gjelde i 12 år.

Fylkeskommunens rolle

Varsel og offentlig ettersyn av planprogram er vurdert ut fra fylkeskommunens rolle som regional planmyndighet, forvalter av fylkesvei, fagmyndighet for kulturminnevern og prosessmyndighet etter vannforskriften.

Fylkesplanen for Østfold, «Østfold mot 2050» (2018), ligger til grunn for vår uttalelse, og fylkesplanen sammen med andre regionale planer ligger på vår hjemmeside under [Regionale planer - Viken fylkeskommune](#).

Viken fylkeskommune arbeider med Vikens temastrategi for biologisk mangfold, og vi har i år startet et fireårig utviklingsprosjekt for arealregnskap, med mål å utvikle et tjenlig verktøy for Viken-kommunene.

Kommunedelplan for naturmangfold i Moss

Hovedmålet med planen er å *styrke natur- og artsmangfoldet og ta vare på naturen i Moss gjennom bærekraftig forvaltning og god arealforvaltning. Tapet av naturmangfoldet skal stanses. Kommunen skal ha en kunnskapsbasert forvaltning av naturmiljøet som grunnlag for nødvendige beslutninger og målrettede tiltak. Vi ønsker først og fremst å unngå negativ påvirkning, deretter avbøte, restaurere og i siste instans kompensere (se figur). Planen skal bidra til å utdype målene i kommuneplanens samfunnsdel og gi viktige innspill som vi må ta med oss når kommuneplanens arealdel skal rulleres neste gang. I det videre arbeidet med planen vil vi se på koblinger mot anbefalingene i FNs naturpanel (bl.a. fokus på bedre arealforvaltning og restaurering av natur), FNs bærekraftsmål og nasjonale miljømål.*

PLAN Avdeling for kommunale planer

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG
Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO
Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no
Internett: www.viken.no
Org.nr.: 921693230

Planen ble behandlet i utvalg for Landbruk, samferdsel, natur og miljø i møte den 02.06.2021 med enkelte prioriteringer. Utvalget ønsker at følgende hovedtema skal belyses i det videre arbeidet med planen:

- Oversikt over naturområder som bør vurderes for restaurering, herunder marine områder
- Friluftsliv- og rekreasjonsverdier knyttet til naturmangfold vektlegges
- Stimulere til at ulike typer skog vurderes for vern under ordningen «frivillig vern»
- Gjennomgang av naturmangfold knyttet til landskapsvernområdene i kommunen.

Hovedinnholdet i planprogrammet er fordelt på temaene bakgrunn, mål og rammer, utviklingstrekk og utfordringer samt planprosess. Planprogrammet redegjør for kommunens ulike utfordringer.

Forholdet til overordnede føringer og planer

I kommuneplanens samfunnsdel står det at *I Moss har vi en effektiv forvaltning av arealene, med et spesielt fokus på skog, hav og innsjøer, slik at tap av artsmangfold stanses.*

- *Vår forvaltning av skog, hav og innsjøer ivaretar og skaper bedre forhold for naturmangfoldet.*
- *Store, sammenhengende naturområder beskyttes og knyttes sammen.*
- *Vi bekjemper fremmede, invaderende arter.*
- *Vi holder naturen fri for forurensing og forsøpling.*
- *Vi bygger identitet og stolthet rundt vårt kulturlandskap og vår natur, bl.a. ved hjelp av vår rike kulturhistorie.*

Dette er gode forutsetninger for å ivareta naturmangfoldet, men kommunedelplanen må synliggjøre forutsetninger, endringer, utfordringer samt foreslå tiltak for både kortsiktig og langsiktig forvaltning for kommende generasjoner.

Av FNs bærekraftsmål, trekker kommunen fram 14- Livet i havet, 15- Livet på land, 6- Rent vann og gode sanitærforhold og 13- Stoppe klimaendringer. Det er flere bærekraftsmål som er aktuelle, men vi vil spesielt trekke fram 11- Bærekraftige byer og samfunn og 17- samarbeid for å nå målene. FNs konvensjon for biologisk mangfold forplikter seg til å stanse tap av naturmangfold. Viken fylkeskommune utarbeider nå med plan for biologisk mangfold.

Planprogrammet redegjør for temaer der det er behov for utredninger (ikke uttømmende):

- Kunnskapsgrunnlag og digitalisering
- Sammenhengende naturområder /GIS-analyse
- Sårbare arter og naturtyper
- Fremmede arter
- Forsøpling
- Behov for restaurering

Det er valgt å utarbeide en kommunedelplan, som er et juridisk dokument, som bidrar til bred medvirkning lokalt og regionalt, samt sikrer forankring, både politisk og administrativt i kommunen. Planprogrammet framhever plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven som det mest sentrale lovverket og virkemidlet for arealbruken og miljøprinsippene.

Moss

I kommunen er det press på arealene, med nye utbyggingsområder med høy utnytting som avviker fra overordnede kommuneplan/sentrumsplan, samt flere infrastrukturprosjekter.

Kommunen har ferge og havn, i tillegg til gjennomgående jernbane med tre jernbanestasjoner og E6 som er store barrierer. Det er behov for lagring av masser, spesielt i forbindelse med jernbaneutbygging. Økt utbygging fører til mer forurensning og forsøpling samt større press.

Naturmangfold

Vi savner en definisjon av begrepet naturmangfold i planprogrammet. Naturmangfold er gjerne beskrevet som *alle de ulike variasjonene av liv som finnes i naturen. Begrepet omfatter dyr og planter i alle geografiske områder og i ulike økosystemer. Et økosystem kan sammenlignes med et samfunn som består av forskjellige arter.*

Planen bør synliggjøre hvilke fremmede arter/ problemarter som finnes i Moss kommune, beskrive hva som er kommunens og grunneiers ansvar og eventuelt bekjempelse.

Jordbruksarealer og utbyggingspress

Endring av arealbruk er i dag den største trusselen mot naturmangfoldet. Kommunene er planmyndighet etter plan- og bygningsloven og har slik sett hovedansvaret for forvaltningen av arealene.

Hovedårsaken til tap av naturmangfold på land og i vann, er at leveområde blir forringet eller går tapt som følge av endret arealbruk, både ved inngrep, nedbygging og gjengroing. Små og store tiltak må sees i sammenheng.

Det er viktig å opprettholde sammenhengende strukturer av naturområde og landbruksområde. Raet har bidratt til helt spesielle forhold i Moss, og jordbruksarealene langs raet fra Moss gjennom Rygge har stort utbyggingspress. Her blir håndtering av løsmasser, forsvarlig jordforflytning, og håndtering av skadelige, fremmede organismer spesielt viktig, i tillegg til problemstillinger knyttet til nedbyggingen av matjorda vår og vår evne til selvforsyning.

De ulike hensynene kan fortrenses av andre hensyn, og spesielt utbyggings- og næringsinteresser samt friluftsliv kan fortrenge hensynet til naturmangfoldet. Konsentrert utbygging, med samtidig strenge krav til grøntområder og overvannshåndtering, tilrettelegging med stier i naturområder mm bidrar til å opprettholde naturmangfoldet.

Verneområder

I Verneområder, både friluftslivsområder, kulturlandskap, naturvernområder, foreslåtte utbyggingsområder eller områder med utbyggingspotensiale i kommuneplan eller sentrumsplan kan være i konflikt og kanskje ikke forenlig med verneområder/hensynssoner for samme område. Moss kommune har mange naturvernområder, både langs og i sjø og vann, med ulike vernehensyn. For eksempel har landskapsvernområder på Søndre Jeløy, Værne kloster og Eldøya-Sletter, igjen egne vernehensyn eller plantelivsfredning/ biotopvern. Deler av Eldøya er også naturreservat, det samme med Kurefjorden, Vestre Vansjø og Ødemørk (sammen med Vestby). I tillegg er det flere mindre naturreservat, mange av dem på Jeløya. Flere av de større verneområdene dekker også areal i nabokommunene. Kommunen bør gjennomgå og eventuelt vurdere å øke antall verneområder.

Friluftsliv

Naturen er viktig for folks helse og livskvalitet, men det bør ikke gå på bekostning av andre arter. Planer for ferdsel med sti og andre anlegg bør utarbeides for å kanalisere ferdsel og besøksstrategier for å unngå konflikt med naturmangfoldet. Mange velger enkel tilrettelegging, samtidig som det kan bevare større områder.

Moss har flere statlig sikrede friluftslivsområder, og Viken fylkeskommune opptretr som grunneier og rettighetshaver på vegne av staten. Vi viser til [Forskrift om fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet - Lovdata](#). I tillegg er det mange kartlagte friluftslivsområder, spesielt langs sjøen og ved Vansjø, på nord/østsiden av raet.

Forsvarlig bruk av naturen krever kunnskap og kjennskap til konsekvenser. Av nye trender velger mange å sove i hengekøye, noe som i pressområder, spesielt med feil bruk av utstyr, kan gi skader på naturen. Toalettanlegg kan bidra til større trivsel og mindre forurensning og forsøpling.

Vegetasjon

Vi er inne i FNs tiår for naturrestaurering, og kommunen bør vurdere å sette et krav til at en viss andel skal brukes til naturrestaurering. Opprettholdelse av vegetasjon er viktig for naturmangfoldet, og «urskoger» kan bidra til en spesiell artsrikdom. Mangfoldet er komplekst, for eksempel er barkbiller viktig for nedbrytning av dødt materiale og de er mat til andre arter, samtidig som de kan angripe og drepe trær, spesielt gran og furu under visse forhold. Til inspirasjon vil vi anbefale filmen «The biggest little farm», [Official Trailer \(imdb.com\)](#) som blant annet finnes på [NRK TV – Det store vesle livet på garden](#).

Alleer er også viktig for naturmangfoldet, og de kan bidra til viktige sammenhenger for naturmangfoldet, spesielt i landbruksområder. Vi viser til Statens vegvesens rapport [Brage - Statens vegvesen: Alléer og trerekker i Østfold \(unit.no\)](#) som viser 11 alleer eller trerekker i gamle Moss, og 10 i gamle Rygge. Alleer og vegetasjon kan også bidra til bedre lokalklimatiske forhold.

Vann og overvann

Viken fylkeskommune er vannregionmyndighet, og har ansvaret for de regionale vannforvaltningsplanene. Vannforvaltningens utfordringer inngår i planprogrammet, spesielt knyttet til Morsavassdraget og Vansjø, som påvirkes blant annet med næringstilførsel fra landbruket, samtidig som det er drikkevannskilde og friluftsområde. Vi viser til [Vannforvaltning - Viken fylkeskommune](#), og nylig ble forslag til [Vannforvaltningsplaner godkjent i politisk utvalg - Viken fylkeskommune](#). I vannforskriften og vannforvaltningsplanen er det et mål at vannmiljøet skal beskyttes, og forbedres der det er dårlig. Vannmiljøet skal ikke forringes.

Utbygging bidrar til behov for forsvarlig overvannshåndtering for å ikke øke belastningen i sin helhet. Kommunen bør vurdere hvordan vassdrag og våtmarker kan restaureres. Kommunedelplanen bør gi føringer for vern av myrområder siden de er viktige rasteplasser for fugler, levested for mange planter og dyr, demper flom, renser vann og lagrer karbon. Myrer bør ikke omdisponeres eller nydyrkes. Torv fra myrer er mye i bruk i plantejord, men det er et overordnet mål om å fase ut bruken.

Kommunen bør i sitt arbeid finne utfordringer og løsninger som bidrar til et helhetlig vern av Oslofjorden.

Bevaring og høsting

Naturmangfoldet er variert, men det vil være behov for å fjerne enkelte fremmede/invaderende arter, både i sjø og på land. Kommunen bør vurdere om det er behov for virkemidler og ordninger for nye arter som er på inntog (som villsvin, den etablerte brunskogsneglen, samt streifende ulv.) Vilttrekk bør inngå i arbeidet med planen, og de kan bidra til større sammenhengende naturområder.

Det bør vurderes hvordan det kan høstes forsvarlig i sjø, skog og mark, siden høsting er et viktig bidrag til enkeltes matforråd, og nyttevekster er for mange en glemt kunnskap. Fylkeskommunen har ansvar for forvaltning av høstbare, ikke truede fiskearter i Viken, [Forvaltning av innlandsfisk - Viken fylkeskommune](#).

Kartlegging og kunnskapsgrunnlag

Kunnskap er viktig for å ivareta naturmangfoldet, og en kommunedelplan kan være et viktig bidrag til å forstå forutsetninger og konsekvenser og kan bidra til gode valg i kommunene. I tillegg vil arbeidet med kommunedelplanen bidra til større interesse og kunnskap blant kommunens beboere, som igjen kan føre til at alle kan bidra litt.

Statsforvalteren i Oslo og Viken har gjennomført en naturtypekartlegging med hovedvekt på områder som er under ulike typer press, hvor man forventer å finne viktige naturtyper. For å ivareta naturmangfoldet er det viktig å ha kunnskap om miljøtilstand. Ansvarsområder innenfor natur- og mangfold er mangfoldig, og kommunen kan med fordel legge til rette for gode innsynsløsninger og være en digital veiviser.

Kommunedelplanen bør også gi føringer for overvåking og dokumentasjon av endringer. I tillegg bør kommunedelplanen beskrive status og behov for forbedringer i kommunens forvaltningspraksis på området i henhold til lovverket. Vi anbefaler at det tas inn et kapittel om hva kommunen gjør i dag og potensialet for forbedring.

Kommunen bør se på dilemmaene knyttet til nødvendige energi- og klimatiltak og bevaring av natur og biologisk mangfold. Naturens verdier må vektlegges spesielt i forbindelse med konsekvensutredninger i arealplanarbeid.

Kulturmiljøer

Planprogrammet trekker fram Søndre Jeløy og Værne kloster-området som begge er registrert som KULA-områder, kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse.

Innenfor naturmiljøer, kulturlandskap og grøntanlegg i bygde omgivelser kan det finnes kulturminner som skal eller bør bevares. Kulturminner gir kunnskap om hvordan folk har levd i og brukt landskapet opp gjennom tidene, og de kan gi opplevelsene i slike områder ekstra dybde. I gamle slåttemark og grøntanlegg kan det være «kulturhistoriske» planter som er en viktig del av det biologiske mangfoldet. Vi anbefaler at dette er temaer som kommer med i planprogrammet og i planarbeidet.

Kulturmiljø og naturmangfold har ofte sammenfallende verdier og utfordringer, og de bør sees i sammenheng. Ulike typer kulturlandskap kan bidra til at en opprettholder artsrikdommen.

KULA-landskap og [Utvalgte kulturlandskap i jordbruket - Riksantikvaren](#) (UKL) der Rygge inngår, kan ha stor artsrikdom og store kulturhistoriske og biologiske verdier. Disse verdiene er avhengig av fortsatt bruk, skjøtsel og vedlikehold for å opprettholdes.

Det finnes ulike støtteordninger innenfor kulturminnevernet som også kan bidra positivt til naturmangfoldet.

Automatisk fredede kulturminner- arkeologi

I Moss og Rygge er en stor andel automatisk fredede kulturminner synlige på markoverflaten. Gravrøyser, gravhauger og helleristninger er eksempler på dette. Det skal tas spesielle hensyn ved

skjøtsel av disse, og det kan være sammenfallende interesser knyttet til naturmangfoldet innenfor disse områdene.

Medvirkning

I tillegg til medvirkning i selve planprosessen, bør kommunen vurdere hvordan frivillige (spesielt lag og foreninger innenfor amatørbiologiske organisasjoner og miljø) kan bidra til for eksempel feltarbeid.

Oppsummering

Det er positivt at kommunen har verdsatt naturmangfoldet høyt i planstrategien, med påfølgende utarbeiding av kommunedelplanen for naturmangfold.

Naturmangfoldet og naturen/jordbruksarealene er under press i Moss, både i form av nedbygging av arealer, men også i form av økt bruk, som i andre sentral kommuner. Forurensning, fremmede arter og klimaendringer kan påvirke naturmangfoldet negativt, både på land og i vann.

Strategier for klima og natur bør inngå i alle kommunens områder. Naturmangfoldet er viktig i hele kommunen, også i byer og i tettbygde strøk. Det bør velges stedegne arter og helhetlig bynatur tilpasset planter og dyrs behov som igjen gir gevinst for folkehelsen.

Vår bruk av naturen er en viktig kilde til bedre helse og livskvalitet, men ofte på bekostning av artsmangfoldet. Ofte er det sammenfallende interesser spesielt knyttet til kulturminnevern.

Kommunedelplanen for naturmangfold Moss kan bidra til bedre forståelse av utfordringer, og samtidig gi føringer for virkemidler og tiltak for et helhetlig vern og god forvaltning av naturmangfoldet. Planen må gi føringer for både arealbruken i kommunen, men også kommunens prioriteringer.

Vi har ingen flere innspill til varsel om oppstart av kommunedelplan for naturmangfold eller offentlig ettersyn av planprogram. Vi ber om kopi av godkjent planprogram og at planen oversendes ved offentlig ettersyn.

Vennlig hilsen

Per A. Kierulf

Avdelingsleder kommunale planer

Inger B. Kolseth

Rådgiver

Medsaksbehandlere:

Kulturarv- bygningsmiljø og landskap og arkeologi: Linda Nordeide

Miljø- friluftsliv: Pål Erik Jensen

Miljø- vannmiljø: Helene Gabestad

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN

STATENS VEGVESEN

Planprogram naturmangfold – innspill fra Østfold Botaniske Forening

FNs Naturpanel konkluderer med at den største årsaken til tap av biomangfold er arealendringer.

Planprogrammet til Moss kommune bør derfor si noe om

- Arealnøytralitet som mål?
- Det er bedre å la være å ødelegge, enn å måtte:
- Restaurere, etablere erstatningsarealer på områder som tidligere er sterkt påvirket som nå ligger brakk.
- Pågående monokultivering av skog og kulturlandskap må betraktes som arealendringer.
- Aktiv bruk av PBL for å verne arealer som er særlig verdifulle lokalt, ikke bare bruke PBL til utbyggingsformål.
- Ikke bare fokus på naturtyper og arter som er sjeldne nasjonalt (regionalt), men også naturtyper og arter som er sjeldne lokalt og som kan gå tapt.

Ivareta kunnskap og la opparbeidet kunnskap bli lett tilgjengelig, og kan gjenbrukes i fremtiden. Dette gjøres best ved å sørge for at naturinformasjon inngår i nasjonale/globale databaser eller nasjonale nettsteder.

- Artsfunn bør inn i Artskart (f.eks. via tjenesten Artsobservasjoner) slik at informasjon lett kan gjenbrukes. Det er bare her at arters forvaltningsstatus automatisk blir oppdatert som rødliste- og fremmedartsstatus.

- Mer bevist og aktiv bruk/påvirkning av innholdet i Naturbase.

- Rapporter bestilt av kommune med faglig naturmangfoldinnhold bør leveres til Nasjonalbiblioteket hvor de bes gjøre innholdet fritt tilgjengelig på deres nettsider.

- Der kommunen krever faglig vurdering fra private aktører bør generert informasjon behandles på samme måte som over.

Østfold Botaniske Forening ønsker å ha representant(er) i aktuelle fora i det videre planarbeidet.